

UNGDOM, PLURALISME OG IDENTITET

Hvordan danner ungdom identitet og hvilke utfordringer møter de når de danner identitet i et pluralistisk samfunn? Er identiteten krisetruet, eller er det slik at når kulturen blir pluralistisk så blir identiteten det også og at ungdommen i dag danner en integrert plural identitet?

AVH505 – Masteravhandling (30 stp.)

Master i RLE/Religion og etikk
Våren 2012

Veileder: Professor Sverre Dag Mogstad
"Det teologiske Menighetsfakultet"

Skrevet av Hege Broli Haga

Ungdom, pluralisme og identitet

Innhold

1.0 INNLEDNING	s. 4
2.0 PROBLEMSTILLINGER, METODE OG OPPBYGGING	s. 6
3.0 TEORI	s. 8
3.1 Pluralisme	s. 8
3.1.1 Er pluralisme positivt eller negativt?	s. 10
3.2 Identitet	s. 13
3.3 Krogseths analyse av identitetsbegrepet	s. 14
3.3.1 Pluralisering og enhet	s. 15
3.3.2 Differensiering og dedifferensiering	s. 15
3.3.3 Individualisering og de-individualisering	s. 16
3.3.4 Integrasjon	s. 18
3.3.5 Identitetens tre hovedkriterier	s. 19
3.4 Eriksons teori om personlighetens utvikling	s. 19
3.5 Identitet og tid, fortelling, livstolkning og religion	s. 21
3.5.1 Identitet og tid	s. 21
3.5.2 Identitet og fortelling	s. 21
3.5.3 Ungdom og livstolkning	s. 23
3.5.4 Identitet og religion	s. 23
3.6 Integreert plural identitet	s. 24
3.7 Sosialkonstruktivisme	s. 26
3.8 Sammenfatning	s. 28
4.0 UNDERSØKELSE MED FUNN	s. 30
4.1 Informantene mine	s. 30
4.2 Gjennomføringen av undersøkelsen	s. 32
4.3 Fellesskap	s. 33
4.3.1 "(...) det er viktig for meg å være en del av ulike fellesskap, da dette er med på å forme oss som mennesker" (Elin)	s. 33
4.3.2 Sammenfatning fellesskap	s. 36

4.4 Medievaner	s. 36
4.4.1 Informantenes utsagn	s. 37
4.4.2 Sammenfatning medievaner	s. 38
4.5 Forestillinger om fremtiden	s. 39
4.5.1 "Fremtiden min skremmer meg litt. Jeg har ingen aning hva jeg skal gjøre med livet" (Rebekka)	s. 39
4.5.2 "Fremtiden min er ikke helt bestemt enda, men jeg er ganske sikker på hvordan jeg vil at fremtiden min skal se ut" (Jente)	s. 40
4.5.3 Sammenfatning forestillinger om fremtiden	s. 41
4.6 Religion og tro	s. 42
4.6.1 "Jeg tror ikke på ånder gjenferd, gjenfødelse, guder eller korsfestede opprørsmenn" (Reidar)	s. 44
4.6.2 Hva er meningen med livet?	s. 46
4.6.3 "Jeg har ingen svar på om det er liv etter døden (...). Jeg vet i alle fall at smerten ligger hos de levende" (Jente)	s. 46
4.6.4 Sammenfatning religion og tro	s. 47
4.7 Integreert plural identitet?	s. 48
4.8 Respondentintervjuer	s. 50
4.8.1 Anne	s. 50
4.8.2 Elin	s. 53
4.8.3 Rebekka	s. 56
4.8.4 Reidar	s. 58
4.8.5 Sammenfatning respondentintervjuer	s. 61
5.0 DRØFTING AV FUNN I FORHOLD TIL TEORIKAPITLET	s. 61
5.1 Sammenfattende analyse	s. 62
5.2 Er identiteten krisetruet?	s. 69
5.3 Integreert plural identitet	s. 72
6.0 AVSLUTTENDE BETRAKTNINGER	s. 73
7.0 KILDER	s. 76
8.0 VEDLEGG	s. 7

1.0 INNLEDNING

Hvordan ungdom danner identitet og hvilke utfordringer de møter i identitetsprosessen, er svært aktuelle spørsmål i dagens pluralistiske samfunn. I boka *Pluralisme og identitet. Kulturanalytiske perspektiver på nordiske nasjonalkirker i møte med religiøs og moralsk pluralisme*, Oslo: Gyldendal akademisk 2001, foretar idéhistorikeren Otto Krogseth en analyse av identitetsbegrepet der utgangspunktet hans er normativt, at identiteten og identitetsdannelsen er krisetruet i et pluralistisk samfunn. For Krogseth er identitet og pluralisme to motbegreper. Pluralismen sees på som problematiserende for identiteten (Krogseth 2001, s. 15) blant annet fordi et kriterium for å danne en stabil og enhetlig identitet er kontinuitet og pluralismen skaper det motsatte.

En metafor som blir brukt for å beskrive mennesket i det pluralistiske samfunnet, er flanøren eller vagabonden. Mennesket blir en turist som er redd for å bli bundet og fastholdt (Krogseth 2001, s. 95). I følge Krogseth er fremtiden for menneskene i dag skremmende og uforståelig, noe som fører til en frykt for langsiktige forpliktelser, at tidserfaringen blir øyeblikksfokusert og at presset på individet da øker (Krogseth 2001, s. 118-122). Denne identiteten som blir skapt uten forankring i fortid, nåtid og framtid trenger likevel å bli sett av noen. Derfor søker menneskene sammen i nye fellesskap og nye tradisjoner som har dukket opp i det pluralistiske samfunnet, som for eksempel et ekstremt fokus på kroppen og konsum, eller livstolkninger som satanisme.

Andre forhold ved dagens pluralistiske samfunn som, i følge Krogseth, fører til at identitetsdannelsen er krisetruet, er "det radikalt nye ved konsum-, medie- og tegnkulturens identitetsbetingelser" (Krogseth 2001, s. 97) og sekulariseringen. Identitetsdannelsen påvirkes av flimmereffekten fra "konsum-, media, markeds- og billedkulturen" (Krogseth 2001, s. 98) ungdommen lever i. Sekulariseringen har ført til at religion spiller en liten rolle i identitetsdannelsen for de fleste ungdommer i dag. Religionen er bærer av stabile strukturer og overordnede tradisjoner, og når dette forsvinner, søker ungdommen nye bærere av identitet.

Teologen Otto Brunstad skriver i *Ungdom og livstolkning. En studie av unge menneskers tro og fremtidsforventninger*, Trondheim: Tapir forlag 1998, at for

ungdommen er avstanden til inntredelsen i voksenlivet blitt lengre enn tidligere fordi unge i dag er unge lenger enn generasjonene før dem. Lengre utdannelsestid og en mer avventende holdning til å stifte familie fører til en forlengelse av ungdomstiden. De kommer senere inn i arbeidslivet, noe som gjør dem mer økonomisk avhengig av foreldre og foresatte og de blir i mindre grad opplært til å ta ansvar for eget liv. Samfunnet endrer seg så fort at det er ikke sikkert at den utdanningen de har påbegynt sikrer dem jobb når de er ferdig. Det blir så lang avstand til inntredelsen i voksenlivet at hensikten med forberedelsen forsvinner. Kravet til selvkontroll og disiplinering øker (Brunstad 1998, s. 56).

Men hvordan opplever ungdommen selv identitetsdannelsen? Opplever de identiteten og identitetsdannelsen som krisetruet? Er fremtiden skremmende, lever de i nuet? Trues identitetsdannelsen av det radikalt nye ved mediekulturen og sekulariseringen? Som en motvekt til Krogseths synspunkter står psykologen og sosialkonstruktivistene Kenneth Gergen i boka *Det mættede selv. Identitetsdilemmaer i nutiden*, Dansk psykologisk forlag, 2006. Han peker på menneskenes frihet, muligheter og potensialer som oppstår i et pluralistisk samfunn der det:

“I stedet fremkommer en ren tavle, hvorpå vi kan innskrive, utvidske og genskrive de identiteter, som det stadig skiftende, stadig ekspanderende og inkohærente netværk af relationer indbyder til eller muliggør” (Gergen 2006, s. 247).

Er det ikke heller slik Gergen mener at pluralismen fører til større frihet, muligheter og potensialer? For ungdommen er jo pluralismen normaltilstanden.

I følge Krogseth er kontinuitet ett av hovedkriteriene for å danne identitet mens pluraliseringen skaper det motsatte, nemlig diskontinuitet (Krogseth 2001, s. 85). Hvis det ikke er mulig å beholde en kontinuerlig og stabil identitet i et pluralistisk samfunn, kan en da kanskje heller snakke om at ungdommen i dag utvikler mange identiteter? I boka *Muslim i Norge. Religion og hverdagsliv blant unge norsk-pakistanere*. Oslo, Universitetsforlaget 2. opplag 2005, mener Sissel Østberg at norsk-pakistanske barn utvikler en integrert plural identitet. De utvikler en flerkulturell kompetanse som gjør at de kan navigere i mangfoldet av sosiale tilhørigheter og det kulturelle mangfoldet pluralismen fører med seg, og samtidig framstå som

sammensatte, men likevel helhetlige personligheter (Østberg 2005, s. 101-104). Kan det være slik at når kulturen blir pluralistisk, så blir identiteten det også? Noe som kan innebære at alle finner sin plass i alt mangfoldet, føler tilhørighet i ulike fellesskap og samtidig føler seg som en helstøpt person som selv skaper en integrert personlighet. Kan man oppleve seg selv som mange selver som lever hvert sitt liv og kan ikke dette i så fall oppleves frigjørende? Pluraliseringen har befridd oss fra nedarvet identitet, men ikke fra identitet (Krogseth 2001 s, 95). Menneskene har ikke blitt identitetsløse.

Noen av de spørsmålene jeg ønsker å finne svar på er altså om ungdommen opplever framtiden som skremmende og uforståelig og hvilke nye fellesskap de søker sammen i for å bli sett av noen. Hvilke nye bærere av identitet søker de når religionen som bærer av stabile strukturer og overordnede tradisjoner, forsvinner og hvilke konsekvenser for identitetsdannelsen har medierevolusjonen? Fører pluralismen til at identitetsdannelsen blir krisetruet, eller fører den til større frihet, muligheter og potensialer? Kan det være slik at når kulturen blir pluralistisk så blir identiteten det også slik at ungdommen i dag utvikler en integrert plural identitet?

2.0 PROBLEMSTILLINGER, METODE OG OPPBYGGING

Problemstillingene som jeg skal drøfte i denne oppgaven, er hvordan ungdom danner identitet og hvilke utfordringer de møter når de danner identitet i et pluralistisk samfunn. Er identiteten krisetruet, eller er det slik at når kulturen blir pluralistisk så blir identiteten det også og at ungdommen i dag danner en integrert plural identitet?

For å finne svar på problemstillingene mine, har jeg valgt en kvalitativ metode. Krogseths analyse av identitetsbegrepet som jeg gjør greie for i kapittel 3, er for meg veldig teoretisk. For å finne ut hvordan ungdom danner identitet og hvilke utfordringer de møter i identitetsdannelsen og for å teste ut påstanden til Krogseth om at identiteten er krisetruet, så har jeg valgt å gå til kilden og snakke med ungdommen direkte ved å gjennomføre en undersøkelse i en tredje klasse på den videregående skolen der jeg arbeider. Jeg har undervist klassen i norsk i tre år og jeg er kontaktlærer for halvparten av elevene. Utvalget av informanter er gjort fordi det var det som var lettest for meg å organisere.

Brunstad gjør greie for sin metode og fordeler og ulemper med en kvalitativ metode i *Ungdom og livstolkning. En studie av unge menneskers tro og forventninger*, Trondheim: Tapir forlag 1998 (Brunstad 1998, s. 40-41). Som Brunstad har jeg benyttet meg av en kombinasjon av dokumentanalyse og respondentintervju. Jeg leverte ut oppgaver til elevene som de svarte på skriftlig i en norsktime og som de leverte inn på it's learning som vi har som felles læringsplattform. Undersøkelsen ble gjennomført fredag 16.12.11 rett etter at alle i klassen hadde fylt 18 år. I forkant fikk de utlevert et informasjonsskriv som ble utformet i samarbeid med rektor (Vedlegg 1). Han var særlig opptatt av at det skulle presiseres at dette ikke hadde noe med vurderingen i norskfaget å gjøre og at det var frivillig. Da særlig siden undersøkelsen ikke er anonym. Jeg ble også rådet til å opprette et eget fag på it's learning og ikke la dem levere inn teksten på norskfaget for å sikre at dette ikke skulle få noe å si for mine vurderinger i norskfaget. Etter at jeg hadde analysert tekstene til elevene, plukket jeg ut fire elever til respondentintervjuer.

Fordelene med en kvalitativ tilnærming er blant annet, slik Brunstad gjør greie for, at en får avdekket lokale varianter og sammenhenger. En får avdekket elementer som ikke kan avdekkes av kvantitativ, statistisk analyse og en kan mer beskrive helheter, som for eksempel hele personer, og ikke bare statistiske variabler (Brunstad 1998, s. 40-43). Jeg tenker at før en kan si noe om utfordringer ungdom møter i identitetsdannelsen og om identiteten er krisetruet eller ikke, så må en spørre ungdommen selv hvordan de opplever dette før en trekker konklusjoner. En innvending mot metoden er om funnene som blir gjort kan overføres til andre sammenhenger. "Kan den kunnskapen en får i møte med en svært avgrenset gruppe informanter, si noe om hvordan unge mennesker i alminnelighet tror og tenker? Kan de mønster og tendenser som avtegner seg, gjøres gjeldende for flere sammenhenger?" (Brunstad 1998, s. 41). Brunstad går inn for å tilstrebe en analytisk generalisering som vil si at en "søker generelle slutninger ut fra sammenhenger som en har funnet i et begrenset materiale" (Brunstad 1998, s. 41). Slik jeg forstår Brunstad så kan analysen av mitt materiale kunne bidra til en generell forståelse av utfordringer ungdom møter i identitetsdannelsen. En annen innvending mot en kvalitativ metode, er min subjektivitet. Jeg kjenner disse ungdommene og ønsker ikke at identiteten deres skal være krisetruet.

Før jeg kommer så lang at jeg gjør rede for undersøkelsen min, så skal jeg i et teorikapittel greie ut om teorigrunnlaget for oppgaven der jeg først definerer og forklarer to sentrale begreper, nemlig pluralisme og identitet. Deretter vil jeg gjøre greie for undersøkelsen og hvilke funn jeg gjorde for så å drøfte funnene i forhold til teorikapitlet. Jeg vil finne ut hvordan tekstene ungdommene har skrevet kan være med på å belyse problemstillingene mine, og om det er grunnlag for å si slik Krogseth hevder, at identiteten er krisetruet. Eller om det heller er slik Gergen hevder at pluralismen gir økt frihet, økte muligheter og potensialer og at de danner en integrert plural identitet. Til slutt vil jeg komme med noen avsluttende betraktninger.

3.0 TEORI

I dette kapitlet vil jeg først definere og forklare to sentrale begreper i oppgaven, nemlig pluralisme og identitet. Deretter vil jeg foreta en gjennomgang av identitetsbegrepet gjennom problemstillinger Krogseth behandler i *Pluralisme og identitet. Kulturanalytiske perspektiver på nordiske nasjonalkirker i møte med religiøs og moralsk pluralisme*, Oslo: Gyldendal akademisk 2001, Brunstad i *Ungdom og livstolkning. En studie av unge menneskers tro og forventninger*, Trondheim: Tapir forlag 1998 og Gergen i *Det mættede selv. Identitetsdilemmaer i nutiden*, Danmark: Dansk psykologisk forlag 2006. I behandlingen av problemstillingen om ungdommen utvikler annen form for identitet, en integrert plural identitet, vil jeg i all hovedsak basere meg på Sissel Østbergs *Muslim i Norge, Religion og hverdagsliv blant unge norsk-pakistanere*, Oslo: Universitetsforlaget 2. opplag 2005

3.1 Pluralisme

Slik jeg har forstått begrepet pluralisme, så kan det forstås som et mangfold av kulturer, identiteter, selvforståelser, normsett, livssynsmangfold, verdimangfold, livsstilsmangfold og etnisk mangfold. Pluralisme er sameksistens av ulike grunnsyn som er like mye verdt. Likestilling mellom ulike religioner og livssyn som strider mot hverandre, er et eksempel på pluralisme. Det at ulike oppfatninger anerkjennes som likeverdige, fører til mangfold. Norge har blitt et samfunn preget av kulturelt mangfold og har blitt flerkulturelt, mye på grunn av globalisering, innvandring og utdanningsnivå.

For Krogseth er pluralismen et betingende bakgrunnsbilde for identiteten. Identitetsdannelsen er blitt fundamentalt endret gjennom pluraliseringsprosessen (Krogseth 2001, s. 28). I det førmoderne samfunnet fram til opplysningstida, var det gudstroa som skapte sammenheng og enhet i virkeligheten. Fra opplysningstida økte pluralismen i samfunnet blant annet fordi menneskene etter hvert begynte å stole mer på sin egen fornuft enn Gud. Historien var menneskets historie, ikke Guds. Virkeligheten begynte å falle fra hverandre, den ble fragmentert. Spørsmålet oppstod om hva det var som kunne gjenskape en enhet. I Norge har velferdsstaten, statskirka og enhetsskolepolitikken holdt de ulike områdene i det norske samfunnet sammen til en enhet lenge, og fungert som "den store identitetsskapende fortellingen". Den store norske fortellingen strekker seg fra vikingtida, gjennom 400 års natten, 1814, nasjonsbygginga på 1800-tallet, 1905, oppbygginga av velferdsstaten etter krigen, oljeeventyret og det at Norge blir sett på som en fredsnasjon. Kristendommen har også vært sentral som en del av den store norske identitetsskapende fortellingen. Dette begynte å slå sprekker på 50-tallet blant annet fordi Human-Etisk Forbund ble stiftet i 1956. De ville ha et alternativ til kristendomsundervisningen i skolen og politikerne innførte alternativ livssynsundervisning i 1974 da en ny mønsterplan for grunnskolen ble gjort gjeldende. Faget ble kalt for livssynsorientering. Fra 80-årene av og fram til i dag, har vi sett en omfattende sekulariseringsprosess samtidig som det har skjedd en omfattende medierevolusjon. Pluraliseringen har ført til at den store norske fortellingen ikke lenger er troverdig verken etisk eller politisk og har endt opp i et virvar av mikrofortellinger.

Både Krogseth (Krogseth 2001 s. 31-37) og Gergen setter pluralismens utfordringer for identiteten inn i et postmodernistisk perspektiv. I følge Krogseth er postmodernismen en epoke som kommer etter det moderne prosjektet som kjennetegnes av (hyper)pluralistisk mangfold, heterogenitet og polemisk avstandtagen overfor det moderne (Krogseth 2001, s. 31-32). "Postmoderne er den selvfølgelige akseptasjonen av at det brokete mangfold av livsmønstre og normsett må eksistere side om side i det postmoderne (konsum)samfunnet." (Krogseth 2001, s. 33) "Resultatet blir en hyperpluralisme der modernitetens store fortellinger erstattes av et virvar av små mikrofortellinger" (Krogseth 2001, s. 33). I denne postmoderne tilstanden som vi befinner oss i, ser vi en tiltagende problematisering av identitetsdannelsen. Hos Gergen (Gergen 2006, s. 135-161) kjennetegnes

postmodernismen av flytende grenser og en mangfoldighet av virkeligheter og stemmer. Det entydig definerbare går tapt og begrepet om en indre kjerne i individet går i oppløsning. Sjangrene oppløses og autoriteter utfordres. Den rasjonelle orden bryter sammen, en får et mangfold av synsvinkler, en alt-går-an mentalitet og en måte å beskytte seg på i dette mangfoldet, er å bruke ironi. Dette gjelder for mange områder i samfunnet, blant annet i matlaging, kunst, musikk, arkitektur, litteratur og det viktigste i denne sammenhengen, for individet. For Krogseth og Gergen er dette med at vi befinner oss i postmodernismen sentralt for det skaper utfordringer for identitetsdannelsen, men jeg har valgt å konsentrere meg om ett av kjennetegnene ved postmodernismen som er med på å skape disse utfordringene, nemlig pluralismen.

Geir Skeie skiller i artikkelen "Pluralisme og identitet" fra 2001 mellom tradisjonell pluralitet som er den pluraliteten som har lange historiske røtter, og moderne pluralitet. Han definerer moderne pluralitet slik: "(...)Funksjonell differensiering av samfunnsorganiseringen med ulike verdifærer knytta til de ulike samfunnssektorer. Dette kombineres med krav til individer om stadige rolleskifter og en relativisering av verdier som faller sammen med en økende individualisering" (Skeie 2001, s. 22). Han skriver videre at det er den moderne pluraliteten som har bidratt til at spørsmålet om identitet er blitt så sentralt i den vestlige kulturen.

3.1.1 Er pluralisme positivt eller negativt?

Geir Skeie skiller i artikkelen "Pluralisme og identitet" fra 2001 mellom de to begrepene pluralisme og pluralitet. I daglig språkbruk anvendes disse begrepene synonymt, men det finnes et skille mellom dem. I begrepet pluralisme ligger det en positiv vurdering av pluraliteten. Pluralismebegrepet betegner altså en ideologi med en normativ posisjon. Begrepet pluralitet brukes når man taler om et eksisterende mangfold uavhengig av hvordan man vurderer det. Begrepet pluralitet er altså beskrivende og nøytralt. Et annet ord for pluralitet som brukes mer, er mangfold. Pluralitet er kulturelt mangfold. Når vi taler om det pluralistiske samfunnet, glir det faktiske og ønskelige ofte sammen. En pluralistisk oppfatning vurderer mangfoldet positivt og anser et verdimangfold som bra (Skeie 2001, s. 19).

Når jeg i problemstillingen bruker begrepet pluralistisk, så heller jeg i retning av pluralisme. Det vil si at jeg stiller meg positiv til pluraliteten. Det religiøse og etiske mangfoldet har økt i Norge i seinere år og det er bra fordi mangfoldet er et uttrykk for at mennesket er frie til å leve livene sine som de vil. Det er en framgang sammenlignet med tidligere tider (Skeie 2001, s. 21). Mangfoldet gjør at enkeltindividet selv kan bestemme hva et godt liv kan være. Jeg støtter meg til Skeie som argumenterer for at det er grunn til å være optimist på vegne av den norske kulturen hvis pluraliteten blir ivaretatt ut fra pluralistiske argumenter og ikke ut fra relativistiske. Det vil si at pluralisme ikke behøver å føre til relativisme. Pluralismen er nemlig i motsetning til relativismen, åpen for at man kan innta absolutte standpunkter i etiske og religiøse spørsmål uten å undergrave mangfoldet. Det å innta et religiøst og etisk standpunkt betyr ikke det samme som om at en tvinger andre til å mene det samme. En pluralistisk kultur behøver derfor ikke å bli relativistisk (Skeie 2001, s.20). Peder Gravem mener at den måten vi bør møte pluralismen på for å unngå relativisme, er ved å innta den metaposisjonen han kaller perspektivpluralisme. Gravem forklarer perspektivpluralisme slik: "Som metaposisjon betyr perspektivpluralisme at det finnes forskjellige kognitive verdiorienteringer, og disse er forbundet med ulike svar på de store spørsmålene om mennesket og verden" (Gravem 2004, s. 349). Selv om det ikke er mulig å ha mer enn én verdiorientering eller ett perspektiv om gangen, så mener Peder Gravem at vi bør forsøke å ta andres perspektiv og på den måten forstå og respektere andres verdier og posisjoner (Gravem 2004, s. 349). I følge Skeie er ikke svaret på pluralitetens utfordringer og problemer å begrense pluraliteten, og pluralismen må derfor framholdes som et verdifullt ideal.

Jeg er derfor uenig med Krogseth som jeg opplever som negativ til pluralismen. Han konstaterer at pluralisme ofte skjer med normativ tendens – den er kommet for å bli, den er selvforsterkende, umulig å begrense eller motvirke gjennom politikk og pedagogikk. Men han tilføyer at uten begrensende korrektiv fra enhets- og integrasjonskrefter, fungerer pluralismen lett anomisk, oppløsende og fragmenterende (Krogseth 2001, s. 31). Jeg ser på dette som et problematisk ståsted fordi pluralismen er som Krogseth skriver, kommet for å bli. Det går ikke an å stoppe den og for dem som er skeptisk til den økte pluraliteten kan det være vanskelig å

finne fram til måter å begrense pluraliteten som kan forsvares etisk. Blant annet fordi menneskerettighetene støtter pluraliseringen av samfunnet (Skeie 2001, s. 20).

Psykologen Kenneth Gergen bruker ikke begrepet pluralisme så ofte, men heller sosial metning. Gergen er i utgangspunktet positiv til pluralismen, men han legger ikke skjul på at det også finnes negative konsekvenser. For å sammenfatte slik jeg forstår Gergens syn på pluralismen, så utsettes vi for andres meninger, anskuelser, holdninger og verdier fra overalt på kloden. Vi blir også utsatt for et mangfold av stemmer som hevder ulike virkeligheter (Gergen 2000, s. 30-31) og sannheter. Pluralismen undergraver sannhetsbegrepet, er med på å utviske det individuelle selvet og multifrenien gjør at vi blir øre av de ubegrensede mulighetene som oppstår, men han argumenterer likevel for at det er grunn til optimisme. Med utbredelsen av pluralismen peker Gergen på friheten, mulighetene og potensialene menneskene får.

“Med utbredelsen av den postmoderne bevidsthed lider personlig definition, fornuft, autoritet, engagement, tillid, autencitetsfølelse, oprigtighed, tro på lederskab, følelsedybde og tro på fremskridt en langsom død. I stedet fremkommer en ren tavle, hvorpå vi kan indskrive, udvidske og genskrive de identiteter, som det stadigt skiftende, stadigt ekspanderende og inkohærente netværk af relationer indbyder til eller muliggør” (Gergen 2006, s. 247).

For å oppsummere så stiller jeg meg altså positivt til pluraliteten og heller derfor i retning av pluralisme. Pluralismen er kommet for å bli og det er vanskelig å finne måter å stoppe den på som kan forsvares etisk. En mulig løsning på pluralismens utfordringer er å innta metaposisjonen perspektivpluralisme. Jeg støtter i utgangspunktet Gergen som peker på friheten, mulighetene og potensialene man får gjennom pluralismen. Det er ikke til å legge skjul på at økt pluralistisk mangfold fører til utfordringer i identitetsdannelsen fordi individet får flere valgalternativer av for eksempel livssyn, livsmåter og verdier. Mangfoldet skaper flere individuelle valg og individet får større ansvar, noe som får konsekvenser når ungdommen skal danne identitet. Pluralismen gjør identitetsdannelsen vanskeligere for ungdommen og skaper utfordringer en ikke hadde i tidligere tider, men betyr det at pluralismen bare har negative konsekvenser og truer identiteten? Det er noe av det jeg ønsker å finne svar på.

3.2 Identitet

Et spørsmål som kanskje dukker opp hos ungdommen når mangfoldet blir stort er: Hvem er jeg? Og det er dette spørsmålet en ønsker å finne svar på når en danner identitet. Menneskene i det moderne pluralistiske samfunnet bestemmer i større grad selv hvem de vil være enn det de gjorde i det førmoderne samfunnet. Det som før var gitt, for eksempel hva du skulle tro på, må nå velges og valgene er mange. Identitet og pluralitet henger derfor sammen. I og med at det ofte er i ungdomsfasen en begynner å stille seg spørsmålet om hvem en er, så er det ofte ungdommen som bærer de største utfordringene i identitetsdannelsen.

I boken *Elevers verden. Innføring i pedagogisk psykologi* fra 2006, skriver Imsen at å ha identitet vil si å kjenne seg selv og vite hva en står for. Hun definerer begrepet slik: "Identitet er følelse av tilhørighet i forhold til fortid, nåtid og framtid. Identitet innebærer å ha en stabil og trygg selvoppfatning og å være seg bevisst sin sosiale forankring" (Imsen 2005, s. 433). Identitetsbegrepet er sentralt når en skal beskrive barns utvikling, og når en skal prøve å forstå hvordan ungdommen danner identitet når kulturkonteksten blir mer pluralistisk og fragmentert. Identitet er noe vi trenger "for å unngå anomi, kaos, oppløsning, forvirring" (Krogseth 2001, s. 18).

Krogseths har i *Pluralisme og identitet*, ingen entydig definisjon av identitetsbegrepet, men legger vekt på tre kriterier eller aspekter når det gjelder identitetsbegrepet: kontinuitetsaspektet, koherens eller integreringsaspektet og individualitetsaspektet. Pluraliseringen, differensieringen og individualiseringen vi finner i dagens samfunn skaper det motsatte, nemlig diskontinuitet og differensiering som nødvendiggjør en ny identitetsprosess (Krogseth 2002, s. 85).

Skeie forklarer identitet slik: "Identitet kan på mange måter sies å handle om våre måter å tre fram på, presentere oss, eller nettopp identifisere oss." (Skeie 2001, s.22) Identitet er ikke noe fast og stabilt, men noe man "finner opp". Dette foregår i forhold til en mengde referanser som for eksempel: gruppetilhørighet, familie, oppvekststed, alder, livsfase, yrke, idealer, tro, nasjonalitet og etnisitet (Skeie 2001, s. 23). For Imsen og Krogseth vil identitet si å ha en personlighetskjerne som er stabil og uforanderlig. I og med at pluralismen danner et betingende bakgrunnsbilde for identitetsdannelsen, og at pluralismen er alt annet enn stabil og konstant, så

medfører dette at Krogseth stiller spørsmål om identiteten er krisetruet. For Skeie er identitet ikke noe som er fast og stabilt, men som noe man “finner opp” i møte med ulike sosiale relasjoner. Et slikt perspektiv medfører at identiteten ikke er krisetruet fordi den forandrer seg i takt med pluraliseringen og åpner for at ungdommen i dag danner en integrert plural identitet.

3.3 Krogseths analyse av identitetsbegrepet.

Formålet til Krogseth er å vise hvor fundamentalt identitetsdannelsen er forandret i et pluralistisk samfunn. Han foretar en kulturanalytisk behandling av identitetsdannelsens betingelser og bakgrunn. Det vil si at han tar for seg forholdet mellom pluralisme og identitet på kulturanalytiske premisser. En slik tilnærming spør for eksempel om hva denne problematikken forteller om vår samtidskultur og hvorfor dette er en aktuell problemstilling i vår kulturkontekst (Krogseth 2001, s. 16).

Kulturanalysen fungerer også som en kulturdiagnose. Han tegner et bilde av “en kulturspesifikk identitetsform som er mangfoldig og mobil, fragmentert og flimrende, pluralisert og prosessual, konstruert og narrativ, individualisert og refleksiv” (Krogseth 2001, s. 181).

I denne analysen står de tre hovedbegrepene pluralisering, differensiering og individualisering sentralt. Disse begrepene sees på som uttrykk for samtidstendenser, altså noe som skjer i samfunnet her og nå, og tolkes som typiske uttrykk for kulturen. Målsetningen til Krogseth er å vise forbindelsen mellom pluralisering, differensiering og individualisering på det “ytre” samfunnsmessige plan og pluralisering på det “indre” mentale planet (Krogseth 2001, s. 18). Det vil si at pluralisering, differensiering og individualisering som kulturelle samfunnstendenser får konsekvenser for ungdom når de danner identitet.

Krogseth presiserer at en slik analyse kan aldri bli nøytral og deskriptiv fordi vi påvirker og påvirkes av det vi analyserer (Krogseth 2001, s. 18). Begrepsapparatet er også normativt. Krogseth har som utgangspunkt at identiteten er krisetruet. Identitet og identitetsdannelse er krisetruede størrelser i en pluralistisk tid (Krogseth 2001, s. 19). Krogseth lar presentasjonen av at identiteten som krisetruet skje gjennom Baumanns og Dunns beskrivelser (Krogseth 2001, s. 96). Felles for disse er kriseperspektivet på identitetsforståelsen som er bestemt av pluraliseringens,

differensieringens og individualiseringens påkjenninger (Krogseth 2001, s. 98). Dunn poengterer blant annet det radikalt nye ved konsum- medie- og tegnkulturens identitetsbetingelser og mener at:

“Identiteten preges av et flytende, fragmentert og diskontinuerlig selv uten faste grenser mot verden omkring uten klart skille mellom det indre og det ytre. Identiteten er ikke lenger forankret i individets egen indre verden, men produsert av mediekulturens ytre tegn og betydninger (...)”. (Krogseth 2001, s. 97).

Baumann mener at identitetsbehovene blir stadig sterkere og individet søker nye bærere av identitet fordi instansene i samfunnet som tidligere har fungert integrerende, for eksempel nasjonalstaten, ikke gjør det lenger. Identiteten blir selvskapt og mangler derfor trygghet som ikke kan bekreftes av en sterkere makt enn den som skaper identiteten, nemlig individet selv. Derfor søker individet nye fellesskap (Krogseth 2001, s. 95).

Krogseth behandler begrepene pluralisering, differensiering og individualisering i forhold til motbegrepene enhet, dedifferensiering og de-individualisering som fungerer som motvirkende prosesser (Krogseth 2001, s. 21).

3.3.1 Pluralisering og enhet

Slik jeg har forstått Krogseth, så mener han at pluraliseringsprosessene er selvforsterkende og irreversible og utfordrer identiteten gjennom økt foranderlighet og mangfold. Individene søker derfor enhet gjennom kompenserende prosesser som for eksempel i form av nyreligiøsitet eller ulike interessegrupper og fellesskap. Disse kompenserende prosessene skjer i form av dedifferensiering og de-individualisering (Krogseth 2001, s. 27-37).

3.3.2 Differensiering og dedifferensiering

Differensiering er et sentralt trekk ved pluraliseringen og har relevans for identitetsdannelsen fordi den virker oppsmuldrende og fragmenterende. Virkningen er krysspress, normforvirring og verdifragmentering (Krogseth 2001, s. 21-22). Når Krogseth gjør rede for hva som ligger i differensieringsbegrepet, så gjør han rede for Luhmans definisjon. I følge Krogseth så mener Luhman at differensiering fungerer

oppløsende og fragmenterende og fører til en mangfoldiggjøring av systemer. Samfunnet blir delt inn i delsystemer som for eksempel økonomi, rettsvesen, religion, politikk, oppdragelse, familie, kunst, vitenskap, helse og massemedia. Disse delsystemene konstruerer hver sin spesielle verden ved hjelp av spesifikke koder. For eksempel så berørte religionen i førmoderne samfunn alle samfunnssystemene, mens i dag er religionen bare et delsystem med sine egne koder og har derfor ingen helhetlig integrerende rolle i samfunnet lenger. For individet blir det anstrengende når en må ta del i alle disse forskjellige delsystemene. Systemet står i fokus, ikke individene som egentlig hører hjemme der. Dette gir et oppsplittet samfunn uten enhet og felles sosial solidaritet (Krogseth 2001, s. 40-42).

I følge Krogseth, er det motsatte av differensiering dedifferensiering eller integrasjon som gjør enhetlig. Slik jeg forstår han, så fungerer dedifferensieringen som en kompenserende reaksjonsbevegelse til differensieringen i retning av enhet og helhet. Økende differensiering fører altså til kompenserende motbevegelser i retning enhet. For eksempel så kan differensieringen vise seg i det ytre som blandingsreligiøsitet. I dagens samfunn finner en et mangfold av religioner som individet kan velge mellom. Det kan føre til en dedifferensiering på det indre plan i form av en privat blandingsreligiøsitet der individet henter elementer fra ulike religioner for å demme opp for differensieringen av religionen på det ytre planet for å skape enhet og helhet for seg selv. Dedifferensieringen skjer på to nivåer. På et makronivå for eksempel når politikerne prøver å holde dette sammen gjennom et statsbudsjett. EU og handel på tvers av landegrensene er også eksempler på dette. Dedifferensieringen skjer også på et mikronivå, individuelt nivå ved at ungdommen søker sammen i nye fellesskap (Krogseth 2001, s. 45-49).

3.3.3 Individualisering og de-individualisering

Krogseth ser på individualiseringen både som en følge av og en forutsetning for pluralisering og differensiering. De valgene individet tar forsterker pluraliseringen. Mangfoldet fører til mange valg og det blir vanskeligere for individet å velge rett. Økt pluralistisk mangfold og valgalternativer når det gjelder for eksempel livssyn, livsmåter og verdier, skjerper det individuelle ansvaret og skaper flere individuelle valg (Krogseth 2001, s. 54). Men det at ungdom får flere individuelle valg fører igjen til økt pluralisme og mangfold. Krogseth viser til G. Burkart som kommer med en

rekke kjennetegn ved individualisering: "Økende individuelle valgmuligheter og valgbelysning, oppløsning av tradisjonelle verdier, redusert normativ forpliktethet, flere individuelle livsstiler og levemåter (...)" (Krogseth 2001, s. 55).

Krogseth peker på individualiseringsbegrepets ambivalens. På den ene siden kan det knyttes til hedonisme, egoisme, ensomhet, anomi, fremmedgjøring, oppløsning av fellesskap og sosial og moralsk oppløsning. På den andre siden kan begrepet assosieres med frigjøring fra autoriteter og tvang, økt selvbestemmelse og muligheter for å forme sin egen tilværelse og identitet (Krogseth 2001, s. 56). Individet er fristilt fra tidligere kjønnsroller og klasserelasjoner og er henvist til seg selv og egne valg. Problemer på det ytre planet i samfunnet kan da føre til skyldfølelse, angst, konflikter og nevroser på det indre planet for individet (Krogseth 2001, s. 57).

Individualiseringen kan føre til identitetsforvirring som igjen kan føre til øking av selvmord, rusmiddelbruk, vold og kriminalitet (Krogseth 2001, s. 58).

Individualiseringen fører i følge Krogseth, til en motsatt tendens, nemlig en de-individualisering. Slik jeg forstår Krogseth, så kan de-individualisering for eksempel være en kompenserende lengsel rettet mot organisasjoner og institusjoner i familien og nabolaget og mot lifestyle- og trend-bevegelsen, eller andre typer fellesskap. Individualiseringen fører til en fellesskapslengsel og en søken etter sammenbindende fellesritualer. Individuell selvrealisering kan føre til to motsatte strategier. Enten identifikasjon med fellesskapet eller selvrealisering knyttet til individet (Krogseth 2001, s. 59-65).

Individualiseringsprosessen er altså en spenning mellom forpliktelse til fellesskapet og individets selvrealisering. Det gjelder å finne et balansepunkt mellom individ og kollektiv. Når de tradisjonelle fellesskapene bryter sammen, skjer det samtidig en kompensatorisk fellesskapsforankring og individet flytter fokuset til noe annet som blir forpliktende. Enten til et fellesskap som forplikter religiøst og sosialt og som omfatter hele livet, eller til noe friere som bare involverer noen sider av individet, for eksempel en livsstil som trening og friluftsliv.

3.3.4 Integrasjon

I følge Krogseth så preges det moderne samfunnet både av mangfold og nye enhetstendenser som integrasjon. Slik jeg forstår Krogseth (Krogseth 2001, s. 67-82), så finner ungdom nye former for integrasjon innenfor subkulturer knyttet til for eksempel organiserte fritidsinteresser eller nyreligiøsitet. Dette forsøket på å oppnå integrerthet i subkulturer er viktig for identitetsproblematikken fordi identitet blant annet handler om å være seg bevisst sin sosiale forankring og gruppetilhørighet.

I det førmoderne samfunnet fungerte religionen integrerende og ble dermed identitetsgivende for omtrent alle. Fra siste halvdel av 1800-tallet fungerte det nasjonale og etniske integrerende og dermed identitetsgivende. I dagens pluralistiske og globale samfunn fungerer hverken religionen eller det nasjonale og etniske integrerende og identitetsgivende. Ungdommen kan derfor ende opp med desintegrasjon og dermed problemer i identitetsutviklingen fordi de må integrere alt på egenhånd. Krogseth viser til Heitmeyer som gir uttrykk for et sterkt desintegrasjonsperspektiv på det moderne samfunnet og ser på dette som medvirkende årsak til kriminalitet og ungdomsvold, ikke minst i høyreekstremistisk regi (Krogseth 2001, s. 73).

Hva er det da som holder samfunnet sammen? Krogseth viser til en mulig integrasjonseffekt gjennom sekulære alternativer til kristendommen. For eksempel ulike ideologier (marxisme, nasjonalisme ol.) eller kulturtendenser som vitenskap, terapi, og sport etc (Krogseth 2001, s. 80). Et spørsmål han også stiller er om media kan fungere dedifferensierende og dermed integrerende i dagens samfunn. Mediene fyller, erstatter eller overtar langt på vei den rolle og det rom tradisjonene hadde tidligere. Mediene fører til en tilknytning til det globale. Krogseth viser til G. Thomas som mener at media, særlig TV, får en brobyggende helhetsfunksjon for samfunnet ved å tilføre samfunnet felles symboler, ritualer, helteskikkelser og myter på en måte som kirken i middelalderen gjorde. TV og media fungerer integrerende for samfunnet og blir dermed identitetsgivende (Krogseth 2001, s. 81). Men G. Thomas skreiv om dette i 1983, og massemedienes verden har forandret seg radikalt etter det. Bare tenk på at alle ungdommene i min undersøkelse har hver sin PC og mobiltelefon med ubegrenset tilgang til internett. Etter 1983 har en også fått nærmest ubegrenset tilgang til hvilke tv-kanaler en velger å se på. Jeg lurer på om det er mulig at TV og

medier i det hele tatt kan fungere integrerende på bakgrunn av dette. Alle barn ser ikke på de samme tv-programmene og kanalene. Omtrent alle har også DVD-spiller. Ungdommen benker seg ikke i sofaen sammen med foreldrene sine og ser de samme TV-programmene. De velger selv hva de vil se og når de vil se det, noe som fører til at de må foreta valg selv og at deres valg kan skille seg radikalt fra for eksempel venners valg. Dermed får kanskje ikke TV og media den samme integrerende effekten fordi det ikke gir de samme felles referanserammene og symbolene som tidligere.

3.3.5 Identitetens tre hovedkriterier

Når Krogseth skal forklare identitetsbegrepet, legger han vekt på tre kriterier eller aspekter: kontinuitetsaspektet, koherens eller integreringsaspektet og individualitetsaspektet (Krogseth 2001, s. 21). Pluraliseringen, differensieringen og individualiseringen skaper det motsatte, nemlig diskontinuitet og differensiering som nødvendigjør en ny identitetsprosess.

Kontinuitet er det som får oss til å forstå oss selv som personer. Det er noe i identiteten som er konstant over tid og som sørger for kontinuitet i våre liv. Motbegrepet er foranderlighet. Integrethet er det som skaper indre sammenheng i individet på tross av alle fragmenterende prosesser. Motbegrepet er desintegrethet eller oppsplittethet. Individualitet er personlig egenart, det som gjør mennesket ulikt andre. Motbegrepene er ensretting eller homogenisering. Disse tre identitetskriteriene mener Krogseth befinner seg i et tydelig motsetningsforhold til pluraliseringen, differensieringen og individualiseringen i dagens samfunn, og han mener at de to første kriteriene er truet (Krogseth 2001, s. 100).

3.4 Eriksons teori om personlighetens utvikling

Krogseth tar utgangspunkt i Eriksons sosial- og personlighetspsykologi fordi han har bidratt til å prege identitetsbegrepets assosiasjonsfelt (Krogseth 2001, s. 24). Identitetsbegrepets historie starter i 1946 da Erikson brukte det for første gang. Gunn Imsen har en kortfattet og oversiktlig presentasjon av hans teori i *Elevenes verden* (2006). Eriksons teori er basert på hans erfaring som klinisk psykolog og sosialantropologiske studier. Han bruker identitet som et sentralt begrep når han beskriver barns og ungdoms psykososiale utvikling. Bak hans teori ligger den

grunnleggende antagelsen om at mennesket er et sosialt vesen. De sosiale kreftene har stor betydning i formingen av mennesket og utviklingen er forutbestemt av menneskets evne til å samhandle.

Erikson deler menneskenes livsløp inn i åtte utviklingsperioder, spedbarnsalder, tidlig barndom, barndom, skolealder, pubertet, ungdomsalder, tidlig voksen alder og moden alder. Han setter opp et skjema som er felles for alle mennesker som befinner seg i en sosial sammenheng. Hver periode innebærer to grunnleggende motsetningspar. Disse motsetningsparene fører til konflikter som må løses hvis det ikke skal oppstå kriser på et senere stadium av livet. Krisene fører til en sårbarhet som gjør at utgangen av perioden kan få et positivt eller negativt utfall.

Det 5. trinnet omhandler puberteten som er den fasen der ungdommen gjennomgår en løsrivingsprosess. I puberteten skjer store fysiologiske forandringer som fører til at alt de har tilegnet seg i løpet av de fire foregående fasene som tillit, selvstendighet, initiativ og arbeidsevne, prøves på nytt. Det positive utfallet av denne perioden er identitet, etter at individet har testet sitt indre og sin identitet mot en sosial verden. Det negative utfallet er identitetsforvirring. Den unge kan få problemer med å finne sin plass i den sosiale omverdenen. Særlig er usikkerheten knyttet til framtiden, til framtidsplaner og yrkesvalg. Ofte identifiserer unge seg med "gjengen", slik at deres egen identitet blir satt til side. De tre neste trinnene omfatter ungdomsalder, tidlig voksen alder og moden alder. Målet er personlig integritet der en ser meningen med livet, ser seg selv som en del av historien og ser at ens eget liv er ens eget ansvar. Veien mot en moden selvstendig personlighet betinger at modningen ikke stopper opp eller låser seg på et bestemt utviklingsnivå (Imsen 2006, s. 434-440).

Også Brunstad legger vekt på Eriksons teori. Han skriver at Erikson ser på ungdomsperioden som en ny og selvstendig fase preget av krise og usikkerhet. Den relativt stabile identiteten barnet har utviklet gjennom de fire foregående fasene bryter sammen og det oppstår et behov for en ny identitet. "En skal både *finne seg selv* og sin plass og funksjon i forhold til sin fortid, sine nærmeste og sine venner og i forhold til nye mennesker og institusjoner som en kommer i kontakt med" (Brunstad 1998, s. 65). Stadiet er en "modnings- og forberedelsestid, en utsettelse eller forhaling av det å bli voksen" (Brunstad 1998, s. 65). De unge får et frirom til

utforsking og utprøving. De fleste takler denne friheten og når fram til en trygg og sikker identitet, men et mindretall gjør det ikke. Det er de som faller utenfor og driver med kriminalitet og annen asosial atferd. Konflikter og kriser er normalt i ungdomstiden og det avgjørende spørsmålet er hvordan disse blir løst (Brunstad 1998, s. 65-67).

3.5 Identitet og tid, fortelling, livstolkning og religion

Emner som har stor innvirkning på identitetsdannelsen i dagens pluralistiske samfunn er hvordan forholdet til tid har forandret seg, hva som har skjedd når den store fortellingen har mistet sin identitetsbyggende rolle, ungdommens livstolkning og deres forhold til religion

3.5.1 Identitet og tid

Som vi har sett så mener Krogseth at kontinuitet er et kriterium for å danne identitet, det vil si å realisere stabilitet på tross av forandring. Spørsmålet er om det er mulig å beholde kontinuitet og en stabil identitet i et pluralistisk samfunn som er preget av pluralisering, differensiering og individualisering. Det er vanskeligere enn noensinne, mener Krogseth på grunn av manglende tidsperspektiv og tradisjonsforankring. "Fornyelsestempoet er så stort at tidligere erfaring blir vanskelig å anvende på nye og framtidige utfordringer" (Krogseth 2001, s. 117). Tidsbegrepet blir øyeblikksfokustert og syklisk. Fortiden er kappet av og framtiden er utopisk.

I det førmoderne samfunnet var tiden preget av naturens sykluser og tiden var Guds. Det gjaldt å utsette øyeblikkets behovstilfredsstillelse og spare for framtiden. I dagens samfunn er tiden sekulær, individualisert og privatisert. Dette fører til at presset på individet øker fordi framtida blir individets eget ansvar. Framtiden er ikke den en gang var. Den er skremmende og uforståelig og forskjellig fra fortid og nåtid. Det oppstår en ensidig nåtidfokusering og en frykt for langsiktige forpliktelser. Man bytter identitet like lett som man bytter klær og det blir umulig med langsiktige strategier og livsvarig engasjement (Krogseth 2001, s. 117-121).

3.5.2 Identitet og fortelling

Krogseth stiller spørsmålet om fortellingen kan ivareta denne manglende kontinuiteten. Han mener at: "Fortellingene organiserer individets identitetsutvikling.

De både former identiteten og transformerer den" (Krogseth 2001, s. 123). Det finnes både en stor fortelling, en makrofortelling og en liten fortelling, en mikrofortelling eller en jeg- fortelling. En relaterer mikrofortellingen til makrofortellingen. Makrofortellingen hjelper individet med å organisere egen biografi i et tidsforløp. Ricoeur deler identitetsbegrepet i to hovedbetydninger: ipse og idem. Idem-identiteten gir svar på spørsmålet "hva er jeg?" og er det som er permanent og har kontinuitet over tid. Ipse-identiteten gir svar på spørsmålet "hvem er jeg"? Det er det som er unikt med identiteten, som skiller individet ut fra de andre. Idem-identiteten står i fare for å forsvinne på grunn av mangel på kontinuitet. Dette fører til identitetskrise og da står bare ipse-identiteten igjen som er den identiteten som gjør at vi kan reflektere over "hvem jeg er" over tid (Krogseth 2001 s. 125). Fortellingen er grunnleggende for å si hva og hvem jeg er, og den bidrar til vår personlige (ipse) og kollektive (idem) identitet.

Både Brunstad og Krogseth argumenterer for at den store fortellingen har brutt sammen. Som nevnt tidligere har velferdsstaten, statskirka, enhetsskolepolitikken og kristendommen fungert som "den store fortellingen". Tidligere var de fleste i Norge knyttet til kristendommen som bestemte tiden og den gav menneskene et mål med livet, et framtidsperspektiv og var derfor sentral i identitetsbyggingen. Kristendommen sørget for identitetsverdier som trygghet, fellesskap og moralsk orden. En del av svaret på spørsmålet om "hva er jeg" var at en var kristen. I dagens sekulariserte samfunn har religion og kristendommen som den store fortellingen mistet mye av sin identitetsbyggende rolle.

Gergen forklarer den store fortellingen med den fortellingen som den vestlige kultur forteller om seg selv og dens reise gjennom tiden, og som handler om en ubrutt bevegelse av framskritt, seire, resultater mot et mål der vitenskapen er ledestjernen. Den tradisjonelle oppfattelse av identitet som fastlagt i kraft av kontinuitet i tiden, mister sin kraft, men for Gergen er ikke dette nødvendigvis negativt, fordi han setter spørsmålsteget ved om denne fortellingen bare har ført til framskritt (Gergen 200, s. 55-56).

3.5.3 Ungdom og livstolkning

Brunstad er også opptatt av den store fortellingens fall når ungdommen skal danne sin livstolkning. Livstolkning er det enkelte individs eksistensielle forsøk på å gi livet mening, et forsøk på å etablere livssammenheng som gir mening til å leve videre. Det å etablere en livstolkning blir på en måte å skape kontinuitet for individet. Individet knytter seg opp mot det som har vært før oss, for eksempel kultur, religion og tradisjon. Livstolkning kan defineres som en "forståelse av seg selv og sin virkelighetserfaring i lys av en helhetlig meningssammenheng" (Brunstad 1998, s. 13). Dermed blir livstolkningen på en måte den store fortellingen hos Brunstad.

I følge Brunstad så løftes individet i det pluralistiske samfunnet ut av den store fortellingen og fortellingsdelene blir liggende som noe enkeltmennesket kan plukke fra. Mennesket blir stående som et suverent subjekt som må sette sammen sin egen livstolkning, sin egen store fortelling. I et pluralistisk samfunn blir valgene "flere og mulighetene større, og de skjer i større grad i lys av en egen innsikt enn i lys av innsikt fra andres erfaringer" (Brunstad 1998, s. 20). Etter fortellingens sammenbrudd danner ungdommen identitet uten hjelp av tidligere tradisjoner. Når tradisjonene mister sin funksjon, overtar mediene, tegn, symboler, livsstil og mote mye av den samme funksjonen, de fyller mange av de rommene tradisjonene hadde tidligere. Dette gir en ny form for bundethet som er uoversiktlig og vanskelig å forholde seg til.

3.5.4 Identitet og religion

Krogseth argumenterer for at det har skjedd en sekularisering på samfunnsplanet som har ført til en resakralisering og religiøs renesanse på det kulturelle og individuelle planet (Krogseth 2001, s. 159). Når individet trues av indre oppløsning på grunn av fravær av stabile strukturer og overordnede tradisjoner, kan religionen få en kompensierende funksjon når det gjelder å finne og rekonstruere en dypere mening og identitet i tilværelsen. Det har derfor skjedd kulturelle kompensasjonsreaksjoner mot sekulariseringen. Oppsmuldret identitet eller understimulerte identitetsbehov ytrer seg i kompensierende motkulturbevegelser og krisebehandlinger. Andre ting i samfunnet blir hellige for menneskene. De blir sakrale. Krogseth gir som eksempler på dette med at enkelte blir opptatt av å gå tilbake til røttene sine, oppblomstring av nasjonale myter og riter, opptatthet av naturen, dette med å ha et rekreasjonssted, vold og sex, fest og sport og kroppsdyrkelse (Krogseth 2001, s. 167-172).

Selvsakralisering fungerer som en kompenserende krisebehandling av en flytende, fragmentarisk og flimmeraktig identitet.

Brunstad viser til at det kan synes som om den vestlige verden har opplevd en religiøs renessanse. Denne resakraliseringen skjer blant annet gjennom ny former for religiøsitet. Oppblomstringen av nye religiøse grupper kan tolkes som en reaksjon på identitetsforvirring eller usikker identitet. Han viser til New Age, satanisme, okkultisme, astrologi og sjelevandring som eksempler på nyreligiøse bevegelser som vi får kjennskap til blant annet gjennom mediene. Også dette med at religiøs fundamentalisme er mer aktuelt enn på lenge, sees på som en form for resakralisering (Brunstad 1998, s. 26-29).

Gergen mener også at det er tydelige tegn på et fornyet engasjement i religiøse anskuelser. At det er tegn på at folk i stigende grad bekymrer seg for sin åndelige velferd, moralske verdier og sitt følelsesliv og et ønske om å finne et fast objektivt grunnlag for sin personlige integritet som kan vise veien for framtiden. Dette ser vi blant annet i nye religiøse strømninger (Gergen 2000, s. 219). I det moderne pluralistiske samfunnet har kristendommen mistet det som tidligere nærmest var en monopolsituasjon. De ulike religionene er likestilte og utsatt for fri konkurranse. Det har oppstått en religiøs markeds plass der hvert enkelt individ selv kan velge religion og hvilke elementer deres livssyn skal bestå av, og dermed oppstår ny religiøsitet.

Krogseth oppsummerer sitt resonnement på følgende måte (Krogseth 2001, s. 178): Moderniseringen og sekulariseringen av samfunnet førte til at identiteten ble krisetruet. Den krisetruede identiteten mangler integrasjon, mening og forankring og resakralisering og ny religiøsitet kompenserer for disse manglene og er med på å reparere identiteten. Økt identitetsbelastning fører til forsterket religiøs identitetsmobilisering. Sekulariseringsskreftene som brakte religionen på retur sørger for dens oppblomstring.

3.6 Integreert plural identitet

Et annet perspektiv på identitetsdannelsen i stedet for å tenke på identiteten som krisetruet på grunn av mangel på kontinuitet, integrasjon og individualitet er om ungdommen heller utvikler en annen form for identitet, en integreert plural identitet.

Sissel Østberg har gjennom sine studier av norsk-pakistanske barn og unge sett at disse har et mangfold både når det gjelder sosial tilhørighet, og en mangfoldighet av kulturell mening. Noe av den kulturelle meningen er hentet fra islam, noe fra en sekularisert norsk virkelighet, noe fra et flerkulturelt barnefelleskap, en amerikansk dominert medie verden, en sørasiatisk filmindustri osv. De viser en kulturell pluralitet som sett utenfra kan virke forvirrende, men Østberg har observert hvordan disse barna og ungdommene “ navigerer” i dette landskapet med hjemmets primærsosialisering som ankerfeste” (Østberg 2003, s. 102). Østberg mener at denne utviklingen av en flerkulturell kompetanse danner rammen for det hun kaller en integrert plural identitet eller deres narrative identitet. “Det er en identitet som er plural i den forstand at den består av mange fortellinger, mange identiteter” (Østberg 2003, s. 103). Unge norsk-pakistanere fremstår for henne som kulturelle pendlere eller nomader som har en mangfoldig kulturell kompetanse, men det dreier seg ikke bare om en sosial og kulturell identitet, men også en personlig identitet. Denne identiteten mener Østberg, kan være plural, og det vil si at man kan presentere seg selv på ulike måter, eller hente ut ulike sider av seg selv, avhengig av situasjon, men samtidig så kan den unges selvfølelse være integrert. Ungdommene greier å ha flere velfungerende identiteter knyttet til både hjemmet og den norske kulturen. De fremstår som sammensatte og helhetlige personligheter (Østberg 2005, s. 101-104).

Skeie taler også om en plural identitet. Når kulturen blir pluralisert, så blir identiteten det også. Han omtaler de flerkulturelle ungdommene som “kaospiloter” i dette kulturelle mangfoldet fordi de må håndtere flere dimensjoner enn de “enkulturelle” ungdommene (Skeie 2001, s. 23).

Thomas Hylland Eriksen mener at et menneske har et stort antall identiteter som kan være mer eller mindre viktige i ulike situasjoner. I et pluralistisk og multietnisk samfunn blir vi tvunget til å reflektere over hvem vi er og hva som egentlig er vår identitet fordi vi kommer i kontakt med mennesker som har andre identiteter enn en selv. Dette mener Eriksen, er sannsynligvis den viktigste årsaken til at identitet er blitt så viktig i vår tid. Det virker berikende og gir innsikt, men det skaper også dilemmaer og rollekonflikter. Også Eriksen argumenterer for at ungdom med minoritetsbakgrunn kan gi en pekepinn på hvordan identitet i dagens samfunn kan utvikle seg. Disse ungdommene møter motstridende krav og forventninger og utvikler en kreolsk

identitet som er en blanding av identiteter og oppløsning av grenser (Eriksen 2002, s. 36-56).

Gergen bruker ikke begrepet identitet så ofte, men det som i den danske oversettelsen er oversatt med begrepet selvet. Han mener at den sosiale metningen har forårsaket dyptgående forandringer i vår selvforståelse (Gergen 2000, s.169-192). Nye stemmer kommer til i vår tilværelse og det blir i økende grad vanskelig å oppnå en bindende identitet. Grensene for individet som enhet utviskes og individene blir betraktet som et produkt av sosial konstruksjon (Gergen 2000, s. 192). Relasjonen trer fram i stedet for individet som sentrum for menneskelig handling. Det foregår en befolkning av selvet som fører til forskjellige delidentiteter (Gergen 2000, s. 74). Personlig identitet kan ikke framstå som fast og urokkelig. Personen opplever seg selv som mange selver som lever hvert sitt liv. Dette kan oppleves frigjørende. Han mener altså at pluralismen kan ha en frigjørende virkning på selvet.

Både Gergen og Eriksen er representanter for sosialkonstruktivismen som gjør identiteten til et skiftende sett av sosiale roller og identifikasjoner. Krogseth kritiserer sosialkonstruktivismen fordi han tenker seg identitet som en indre personlighetskjerne som er stabil og konstant.

3.7 Sosialkonstruktivisme

Slik jeg har forstått hva sosialkonstruktivisme er, så er det en samlebetegnelse på et vitenskapssyn hvor sosiale faktorer har en dominerende innflytelse på forskning og forskningsresultater. Virkeligheten er sosialt konstruert. Menneskene skaper sin verden og historien gjennom kollektiv handling. Mennesker fortolker verden og gir sine handlinger mening ut fra ideer og erfaringer.

Krogseth forklarer sosialkonstruktivisme som en sentral teoriposisjon innenfor sosiologi, sosialpsykologi, antropologi og humanvitenskap som ser på identiteten som sosialt konstruert og skiftende. Identiteten er selvskapt i stadig interaksjon med omgivelsene. Ulik sosialisering skaper ulike karakterstrukturer og identitetsutforminger (Krogseth 2001, s. 104). For å vise hvordan sosialkonstruktivismen er relevant for identitetsproblematikken, viser Krogseth til sosialpsykologen K. Gergen som er særlig kjent for boka *The saturated self* (1991). I

følge Krogseth vil Gergen blant annet vise at ideen om et indre substansielt kjerne-selv er en illusjon og at en ny kulturell kontekst har gjort denne ideen umulig å opprettholde. Gergen forklarer "saturated self" med "et individ eller en identitet for forskjellige fragmenterende og forvirrende roller og relasjoner" (Krogseth 2001, s. 106).

Slik jeg forstår Gergen, så mener han at relasjoner går forut for og er mer fundamentale enn selvet (Gergen 2000, s. 163-192). Språk får ikke karakter fra virkeligheten, men fra andres språk og ordenes betydning oppstår kun i kraft av flere personers innsats. De ord som blir framsagt er tomme for betydning inntil de bekreftes av andre. Uten relasjoner finnes det ikke språk til å bekrefte selvets følelser, tanker og hensikter. Identiteten er under stadig forandring, den omformes og ledes i nye retninger, mens man beveger seg gjennom et hav av stadig skiftende relasjoner. Spørsmålet om "Hvem er jeg?" er knyttet til et mylder av forskjellige muligheter. Når individet ikke lenger har en indre kjerne, så gjenskaper en personlig identitet i relasjoner. Hvem og hva vi er, er i stigende grad ikke et utslag av vårt personlige vesen, men et resultat av hvordan vi konstrueres i forskjellige sosiale grupper. Det er relasjonene som muliggjør begrepet om selvet. Gergen ønsker å overvinne individualismen og heller øke oppmerksomheten mot det nettverket av relasjoner vi er en del av. Personlig identitet kan ikke framstå som fast og urokkelig. Personen opplever seg selv som mange selver som lever hvert sitt liv. Dette oppleves frigjørende. I følge Krogseth mener Gergen at en klarer seg fint uten en enhetlig identitet og Krogseth mener derfor at han uttrykker en kulturoptimisme på identitetens vegne (Krogseth 2001, s. 108).

Krogseth omtaler sosialantropologen T.H. Eriksen som en mer moderat sosialkonstruktivist. Eriksen mener at de ulike gruppene og sosiale kategoriene vi tilhører, gjør oss til dem vi er. Enkeltmennesket er et produkt av sine relasjoner til andre mennesker. Den minste enheten i samfunnet er ikke en enkelt person, men en relasjon mellom to. Like lite som det finnes et privat språk som brukes og forstås av bare ett menneske, kan det finnes et privat samfunn eller en privat kultur. Selv forestillingen om en personlig og privat identitet er sosialt skapt. Forholdet mellom person og kollektiv er avgjørende for menneskelig liv (Eriksen 2002, s. 36-56).

Krogseth kritiserer sosialkonstruktivismen fordi han tenker seg identitet som en indre personlighetskjerne som er stabil og konstant, mens sosialkonstruktivismen gjør identiteten til et skiftende sett av sosiale roller og identifikasjoner. Hvordan kan dette stemme overens med at betingelsene for å utvikle identitet er kontinuitet, integrerthet og individualitet? Han stiller seg også kritisk til sosialkonstruktivismen fordi den fører til relativisme og dermed en underminering av subjektets status, både kognitivt og med hensyn til moralsk ansvarlighet. Han mener Gergen uttrykker en uforisk lovprisning av frigjøring og mangfold, som for han ikke får konsekvenser i form av tomhet, indifferens eller fragmenterthet. Krogseth mener at det er lite hensiktsmessig å tale om en plural identitet fordi en da ser på en plural identitet som om kulturkontekstens pluralitet direkte flyttes inn i identiteten. Han mener at det er mer fruktbart å tale om identitetsroller eller identifikasjoner (Krogseth 2001, s. 183-184).

3.8 Sammenfatning

I det foregående har jeg tatt opp ulike problemstillinger knyttet til identitet og identitetsdannelse og ulike utfordringer ungdommen står overfor når de danner identitet. Det jeg ønsker å finne ut er om pluralismen bare har negative konsekvenser og truer identiteten. Er identiteten og identitetsdannelse krisetruet i en pluralistisk tid? Hvis en tar som utgangspunkt at en analyse av identitetsbegrepet ikke kan være deskriptiv, men må være normativ, kan ikke da utgangspunktet like godt være at identiteten ikke er krisetruet, men at ungdom i dag utvikler flere identiteter? Altså når kulturen blir pluralisert, så blir identiteten det også. Hypotesen min i dette arbeidet er om ikke begrepet integrert plural identitet også kan brukes på etnisk norske ungdommer som også lever i et pluralistisk samfunn. Er det slik at dagens ungdom utvikler en mangfoldig kulturell kompetanse og en plural identitet som består av mange fortellinger og identiteter? Er det grunn til å kritisere sosialkonstruktivismen for å stå for en uforisk lovprisning av mangfold og frigjøring? Eller fører frigjøringen og mangfoldet til tomhet, indifferens og fragmenterthet slik det ser ut som Krogseth mener? Dette har jeg tenkt å finne ut gjennom undersøkelsen jeg skal foreta med mine informanter der jeg skal spørre dem om hvilke fellesskap de er tilknyttet, medievaner, forventninger knyttet til fremtiden og deres forhold til religion og tro.

Erikson legger vekt på individets muligheter og betydningen av det sosiale miljøet for utviklingen av identitet. Individualiseringen fører til en fellesskapslengsel og en søken

etter sammenbindende fellesritualer. Individet knytter seg til nye bevegelser. En kompensatorisk fellesskapsforankring finner sted og individet flytter fokuset til noe annet som blir forpliktende. Hvis identiteten blir selvskapt og mangler trygghet som ikke kan bekreftes av en sterkere makt enn den som skaper identiteten, nemlig individet selv, hvilke fellesskap eller subkulturer søker ungdommen for å kompensere for denne manglende tryggheten? Søker de et fellesskap som forplikter religiøst og sosialt og som omfatter hele livet, eller til noe friere som bare involverer noen sider av individet, for eksempel en livsstil som trening og friluftsliv?

Et spørsmål en også kan stille er om media kan fungere dedifferensierende og dermed integrerende i dagens samfunn. I og med den rivende utviklingen som har skjedd når det gjelder massemediene, får kanskje ikke TV og media den samme integrerende effekten som tidligere. På grunn av alle valgene ungdommen kan ta og fordi de ikke velger det samme, så gir kanskje ikke mediene de samme felles referanserammene og symbolene som tidligere. Men dette er jo normaltstanden for dagens unge. De er nærmest vokst opp med PC-en som en ekstra kroppsdel. Er dette da et problem?

Forventinger knyttet til fremtiden spiller en viktig rolle i identitetsdannelsen. Fremtiden er viktig med tanke på å finne mening og en kurs for sitt videre liv. Den er ukjent og er nødt til å komme. Vi har sett at i Eriksons teori om personlighetens utvikling er det 5. trinnet særlig knyttet til spørsmålet om identitet og at et viktig emne til konflikt på dette trinnet er usikkerheten knyttet til framtidsplaner og yrkesvalg. Hva kan veie opp for usikkerheten knyttet til fremtiden og virke motiverende for ungdommen for å gå videre i livet? Hvilke tanker og forestillinger gjør de unge seg i møte med fremtiden? (Brunstad 1998, s. 33) Er fremtiden for ungdommen skremmende og uforståelig? Frykter de langsiktige forpliktelser? Er det umulig med langsiktige engasjement?

I dagens pluralistiske og sekulariserte samfunn har religion og kristendommen som den store fortellingen mistet mye av sin identitetsbyggende rolle. Individet løftes ut av den store fortellingen og fortellingsdelene blir liggende som noe enkeltmennesket kan plukke fra. Mennesket blir stående som et suverent subjekt som må sette sammen sin egen livstolkning, sin egen store fortelling. Hva gjør ungdommen da? Finner de andre små fortellinger? Driver de med resakralisering i form av

nyreligiøsitet eller selvsakralisering i form av for eksempel kroppsdyrkelse eller lignende? Hva gjør de som kan fungere som en kompenserende krisebehandling av en flytende, fragmentarisk og flimmeraktig identitet?

4.0 UNDERSØKELSE MED FUNN

Først i dette kapitlet vil jeg gi et inntrykk av informantene mine. Videre vil jeg gjøre rede for hvilke oppgaver elevene mine svarte på og hvordan undersøkelsen ble gjennomført. Deretter analyserer jeg elevenes besvarelser og foretar respondentintervjuer. Til slutt vil jeg foreta en sammenfatning.

4.1 Informantene mine

For å gi et inntrykk av hvilken klasse jeg har valgt som informanter og hvordan de stiller seg til ulike emner til religion og livssyn og om de skiller seg ut fra annen ungdom, så valgte jeg å lage en liten anonym undersøkelse før de fikk utlevert essayoppgavene. Klassen er en studiespesialiserende klasse der den ene halvparten fordypet seg i realfag og den andre i samfunnsfag og språk

I artikkelen “Norsk ungdom – omfang av religiøse holdninger og praksis” skrevet av Tormod Øia og publisert i *Religion og livssyn* (2/2010), viser han til den nasjonale ungdomsundersøkelsen “Ung i Norge “ fra 2002. I 2002 var det 12% som svarte at de oppfattet seg selv som personlig kristen. 29% svarte at de trodde “det finnes en gud, men at religionen ikke har så mye å si for meg daglig”. 27% var usikre på om det finnes en gud, mens 29% mente at det ikke finnes en gud. Andelen som enten er usikre eller ikke tror det finnes noen gud, var på 55%.

Øia viser også til en undersøkelse som ble foretatt blant ungdomselever i Bamble kommune 2008 og i Oslo kommune i 2006. For å se hvordan min informantgruppe stiller seg til disse spørsmålene, så har jeg valgt å stille dem spørsmål fra denne undersøkelsen. Jeg kalte undersøkelsen for “Undersøkelse om tro og religiøs praksis”. Hvordan de har svart vises i prosent bak spørsmålene. Det var 26 av i alt 27 elever som svarte.

1. Procentsats

Tror du at det finnes en gud?

Jeg vet at det finnes en gud	11,5%
Jeg er litt i tvil, men føler at jeg tror på Gud	26,9%
Jeg tror ikke på noen gud, men jeg tror på en høyere makt	11,5%
Jeg tror ikke på noen gud	50%

2. Procentsats

Hvilken religion tilhører du?

Kristendommen	84,6%
Islam	0%
Annet	0%
Ingen religion	15,4%

3. Procentsats

Hvor viktig er religionen for deg i ditt daglige liv?

Svært viktig	3,8%
Betyr ganske mye	11,5%
Betyr lite	38,5%
Betyr ingen ting	46,2%

4. Procentsats

Hvor ofte går du i kirken, moskeen eller andre religiøse møter?

Daglig eller nesten daglig	0%
Noen ganger i uka	0%
Noen ganger i måneden	0%
Sjelden	65,4%
Aldri	34,6%

I min informantgruppe er det altså 50 % som ikke tror på en gud. 84% føler tilhørighet i kristendommen, mens ingen tilhører andre religioner. Religion betyr ingenting i det daglige livet for 46.2% og henholdsvis 65.4% og 34.6% går sjelden eller aldri i kirka eller på religiøse møter. Sammenlignet med undersøkelsen Ung i dag fra 2002, så ser vi at min informantgruppe har en større andel som er helt sikre på at det ikke finnes en gud. Vi ser også at dette er en relativt homogen gruppe med tanke på at det er ingen innvandrere med tilknytning til andre religioner og at religion betyr svært lite for de fleste i dagliglivet.

4.2 Gjennomføringen av undersøkelsen

Jeg har valgt å dele klassen i to og spørre halvparten av klassen om hver sin oppgave. Dette fordi jeg ser en klar todeling av emnene her der oppgave 1 som handler om medievaner og ulike fellesskap de er knyttet til, er mer konkret og virkelighetsnært, de kan skrive om sin nåtid. Mens oppgave 2 som omhandler framtidsutsikter og religion og tro, omfatter mer eksistensielle spørsmål og handler om en diffus framtid. Jeg tror også at det kan bli litt mye for dem å skrive om alt på en gang. Oppgaveformuleringene er formulert med Brunstads formuleringer i hans doktoravhandling i *Ungdom og livstolkning*, som utgangspunkt (Brunstad 1998, s. 47).

Oppgave 1:

Fortell om hva du gjør på fritiden. Konsentrer deg om hvilke ulike fellesskap du er knyttet til og medievanene dine. Hvorfor er disse fellesskapene viktige for deg? Hvilke medier er viktigst for deg og hvorfor er de det?

Oppgave 2:

Hvordan ser fremtiden din ut? Hvilke drømmer, lengsler eller forventinger har du? Er det noe med fremtiden som skremmer deg og gjør deg urolig?

De fleste mennesker har en eller annen form for tro i sitt indre. Denne troen trenger ikke være knyttet til en bestemt religion, men den inneholder gjerne mer eller mindre reflekterte oppfatninger omkring spørsmål som f. eks: Hva er meningen med livet? Er det et liv etter døden? Eksisterer det en gud? Kan du fortelle litt hva du mener om dette?

Av i alt 27 potensielle informanter, fikk jeg 23 svar. En var ikke til stede og tre fikk utlevert oppgaven, men lot være av ukjente grunner, å levere inn en besvarelse. 13 elever fikk utlevert oppgave 1 og 13 fikk utlevert oppgave 2. Jeg fikk inn 12 besvarelser på oppgave 1 og 11 på oppgave 2.

Jeg har forsøkt å gjengi oppfatningene til informantene mine så riktig og nøyaktig som mulig for så å forsøke å sette ungdommens utsagn inn i en større sammenheng som jeg har skissert i teorigrunnet for denne oppgaven. Jeg har omskrevet elementer som kan true anonymiteten og har gitt de fire informantene fra respondentintervjuene fiktive navn, Anne, Rebekka, Elin og Reidar.

4.3 Fellesskap

En identitet som blir skapt uten forankring i fortid, nåtid og framtid, trenger likevel å bli sett av noen. Derfor søker menneskene en harmonisering i nye fellesskap og nye tradisjoner.

Menneskenes bekymringer for sin åndelige velferd, sine moralske verdier og ønsket om et fast objektivt grunnlag for personlig integritet som kan vise vei for framtiden, viser igjen i folks engasjement i ulike subkulturer, mener Gergen (Gergen 2000, s. 268-271). Han kommer med ulike eksempler på slike subkulturer som selvutviklingskurs, organisasjoner som hjelper barn i utviklingsland, søken etter historiske røtter, kulturbevarende aktiviteter, og bevegelser som er opptatt av menneskerettigheter. Med denne oppblomstringen av positive aktiviteter, så finner Gergen grunn til å stille spørsmål med om det bare er grunn til å bekymre seg for multifreniens muligheter. Er det ikke slik at fellesskap av likesinnede kan utvikle en motstand mot pluralismens relativisme? Kan ulike fellesskap understøtte våre verdier? Kan et lite fellesskap der vi møtes ansikt til ansikt beskytte sine medlemmer mot nedbrytende påvirkninger? (Gergen 2000, s. 97-103). Hvilke fellesskap søker mine informanter for å bli sett?

4.3.1 "(...)det er viktig å være en del av ulike fellesskap, da dette er med på å forme oss som mennesker" (Elin)

De fritidsaktivitetene som blir nevnt av de tolv som svarte på oppgave 1, var arbeid, trening, en er aktiv i fotball og tre er medlem av FpU. Ei er aktiv på bedehuset og ei er aktiv i KRIK (kristen idrettskontakt).

Fem av informantene mine oppgir at de arbeider på fritiden, da alt fra annenhver helg til 3-4 dager i uka. Og det å ha gode kolleger er viktig for flere. En gutt skriver om jobben sin:

"Ut i fra at vi som jobber der er ganske like som personer og vi har felles interesser så kommer vi veldig godt overens. Og vi ser på hverandre mer som venner enn kollegaer. (...) de andre kollegaene mine har også blitt kjent med de andre vennene våre som ikke jobber der. Jeg er en del av et ganske stort fellesskap, og det er viktig for meg."

Seks oppgir trening som en viktig fritidsaktivitet uten at alle spesifiserer hva denne treningen går ut på. Motiv som blir oppgitt for å trene er at det er sosialt, et sted der en møter venner. Ingen nevner å holde seg i form eller kroppsfokus som motiv. En av guttene oppgir fotballen og idrettslaget som et viktig fellesskap. Han spiller fotball på et relativt høyt nivå i kommunen og fremhever at dette fellesskapet som han har vært en del av siden han var seks år, har vært med å påvirke han til å ikke snuse, røyke og drikke. Han avslutter den delen av teksten der han skriver om fellesskap med å si at: "Ingenting er som en fotballgarderobe. Mye pissprat, men noe herlig som en alltid gleder seg til. Dette har gitt meg gode venner opp gjennom årene". En annen gutt skriver:

"Mye av fritiden jeg har rett etter skole tid går til trening. Jeg trener sammen med både venner fra tidligere og som nå har blitt mine treningskamerater samt fritidskamerater, og nye venner som jeg henger sammen med på fritiden. "

Tre jenter oppgir politikk som en fritidsinteresse. Ei av disse, Anne, er ikke så aktiv lenger fordi det ble for travelt med skole og jobb, mens to av dem har høye verv i FpU i kommunen og var svært aktive under valgkampen til kommunevalget høsten 2011. Ei av disse er Elin, som vi skal komme tilbake til. Ei jente oppgir at hun er aktiv på bedehuset og at dette fellesskapet er viktig for henne fordi hun der møter andre som har lik tro som henne. Hun som er aktiv i KRIK skriver at KRIK er en kombinasjon av trening, andakt og kristent fellesskap.

Et annet fellesskap som ser ut til å være viktig for noen av informantene mine, er familien. Anne har vært inne på tanken om å flytte vekk når hun skal begynne å studere, men kjæresten og familien holder henne igjen. Elin har hatt en del konflikter med foreldrene sine om alkohol, men har forandret seg fordi hun ikke vil skuffe dem. Mens ei annen jente drømmer om en sammensveiset familie. To informanter nevner dette på oppgave 2 når de skal skrive om hvordan de ser for seg hvordan framtiden kommer til å bli.

"Jeg drømmer også om at jeg får den perfekte familien, og at jeg får et friskt og sunt liv med arbeidskolleger og venner." (Jente)

“Det er jo umulig å vite hva man skal bli, og hvor man ender opp, men jeg håper at jeg i framtiden fremdeles har gode venner og familie, slik jeg har i dag” (Jente)

Begge disse to sitatene leder oss over i det aller viktigste fellesskapet som ble nevnt av alle som svarte på denne oppgaven og av flere av dem som svarte på den andre oppgaven, nemlig venner. Vennegjengen, treningskamerater, fritidskamerater, skolekamerater, guttegjengen, jentegjengen, barndomsvenner og vennekretsen er begreper som blir brukt, og disse fellesskapene er en viktig del av hverdagen blant annet fordi, slik en informant uttrykker det:

“Disse fellesskapene er viktige for de får tankene over på noe annet enn skole, prøver, jobb og lekser og man får koblet litt ut.” (Jente).

Sammen med venner trener de, ser film, spiller tv-spill og dataspill, kjører tur, ser på fotballkamper, går turer, fester, shopper, bowler og koser seg. Noen venner har de hatt siden de var små, fått gjennom ulike idrettsaktiviteter i barndommen, skolen, både barneskolen og videregående blir nevnt, og gjennom jobb. Ei av de som svarte på oppgave 2 og som oppgir at hun er usikker på framtiden sin, peker på dette med at hun må flytte for å ta videre utdanning, og hva skjer med vennene da? Mister hun dem hun har eller vil hun finne nye? Når de forklarer hvilke drømmer de har for framtiden, så er det flere som skriver at de håper de fortsatt har gode venner som de har i dag og at de får nye venner.

Elin, som var en av dem som leverte en veldig velformulert besvarelse, avsluttet avsnittet sitt om fellesskap slik:

“Å være en del av et fellesskap er viktig da man opplever å få tilfredsstilt ulike behov som for eksempel trygghet, samhørighet, anerkjennelse og selvrealisering. Man opplever å være del av noe større enn en selv og kan opparbeide sterke bånd til andre mennesker.”

En annen informant uttrykte viktigheten av å ha venner slik:

“Vennene mine vil jeg alltid ha rundt meg, og vil aldri gi slipp på.” (Jente)

4.3.2 Sammenfatning fellesskap

Så hvilke fellesskap søker ungdommen når identiteten ikke lenger bekreftes av en sterkere makt enn individet selv? Veldig få er knyttet til religiøse fellesskap. Flere er knyttet til fellesskap som bare omfatter deler av livet som trening. For noen er familien et viktig fellesskap. Det fellesskapet som ser ut til å omfatte hele livet og som kanskje kan være den nye "store fortellingen" og en kompensatorisk fellesskapsforankring som fungerer dedifferensierende og de-individualiserende, er venner. Disse vennefellesskapene av likesinnede kan se ut til å være med på å utvikle en motstand mot pluralismens relativisme og beskytter medlemmene mot nedbrytende påvirkning og understøtte deres verdier. Det er dette fellesskapet de søker for å bli sett.

4.4 Medievaner

Krogseth skriver at forventninger til framtiden kan bli speilet, formidlet og forsterket i mediene. Innen film, litteratur og musikk produseres det stadig nye fortellinger som ungdommen kan koble seg opp imot. I fravær av den store fortellingen så tvinges en til å skape sin egen lille fortelling. Det kan gjøres gjennom bruk av massemediene. Populærkulturen formidlet gjennom massemediene blir en forteller som forteller en overgripende stor fortelling, eller en arena der ungdommen kan konsumere store og små fortellinger fra. Populærkulturen som formidles gjennom massemediene formidler en populærreligion, en mediaformidlet religiøsitet. En av hovedårsakene til identitetsforvirringen dagens ungdom opplever, er "det radikalt nye ved konsum-, medie- og tegnkulturens identitetsbetingelser" (Krogseth 2001, s. 97). Identiteten preges av diskontinuitet og differensiering fordi den preges av flimmereffekten fra tegn- og billedkulturen og konsum- og markedssamfunnet ungdommen i dag lever i. Et spørsmål en kan stille seg er om massemediene kan fungere integrerende i ungdommens identitetsdannelse.

I introduksjonen av 2000-utgaven av boka si, peker Gergen på en negativ effekt av den nye teknologien som han ikke var oppmerksom på i den første utgaven, nemlig at enkelte har en tendens til å isolere seg fra mennesker av kjøtt og blod, men relaterer seg heller til fantasifigurer skapt av teknologien (Gergen 2000, s. 16). Det kan være beboere i en verden skapt av tv, film, blader, radio og romaner. For egen regning kan jeg tilføye dataspill som World of Warcraft. Et annet element han ikke

forutså, var at PC-en har tilført en ytterligere integrasjon av menneske og maskin. Å resonnere og å huske godt er ikke viktig lenger (Gergen 2000, s. 19).

4.4.1 Informantenes utsagn

Når jeg spør mine informanter om hvilke medier som er viktigst for dem, så svarer alle datamaskinen eller internett. De bruker mye tid på dataen eller mac'en som de omtaler den som. Dataen blir brukt til skolearbeid, se TV-serier eller filmer via internett, å følge med på nyheter, ulike spill som for eksempel fotballspill, å følge med på ulike blogger som kan handle om mote, trening, ferie eller andre "ting som gjør at man kan drømme seg litt bort", som en informant uttrykker det. Men det viktigste dataen og internett blir brukt til er ulike nettsamfunn og sosiale nettverk som kan brukes til å opprettholde kontakt med venner og få nye bekjente. Det nettsamfunnet som blir oftest nevnt, er facebook som gjør at de kan få kontakt med hvem de vil og de får greie på "sosiale sammenkomster som skal avvikles", som en annen informant uttrykker det. Anne som har slektninger i USA som hun ikke ser så ofte, skriver at da er facebook et kjekt hjelpemiddel til å kommunisere med for å se hvordan de har det. Videre skriver hun:

"Jeg tror internett er blitt et stort hjelpemiddel på å holde kontakt med folk, og for å bli kjent med nye folk. Har du møtt noen en plass kan du legge dem til som venn på Facebook eller Twitter, eller på andre nettsamfunn og bli bedre kjent med hverandre."

Ei av jentene som har vært veldig mye syk de årene hun har gått på videregående skole og som derfor bruker mye av tiden sin på ulike behandlinger og å sove, skriver:

"Det viktigste mediet for meg er internett, det er slik jeg kan holde kontakten med omverdenen, jeg bruker internett til å chatte og ha videosamtaler med venner, både venner jeg kjenner fra før, og nye venner."

Det andre mediet som informantene mine oppgir som svært viktig for dem, er mobiltelefonen. De fleste har smarttelefoner eller iphone med internettilgang, noe som betyr at de kan bruke den til det meste av det de bruker dataen til som til å sjekke facebook og til å holde kontakten med venner og familie. En av guttene skriver:

“Jeg vil ikke si at jeg er avhengig av noen medier, men hvis jeg skulle rangert dem ville mobilen scoret høyest. Mobilen er som et bindeledd mellom mennesker. Dersom vi ikke hadde hatt mobil ville det vært problematisk og holde god kontakt med like mange mennesker samtidig. Vi kan knytte relasjoner uten at personene møtes.”

Elin skriver at i tillegg til datamaskinen, så er det mobilen som topper listen over viktige medier:

“Mobilen er for så vidt også en viktig del av hverdagen min, da jeg bruker denne til å ringe folk og sende meldinger. På denne måten er det lett å holde kontakten med mennesker i livet og dette er viktig for å opprettholde fellesskapet med dem.”

Et tredje medium som blir nevnt hos noen, er TV-en. Den blir kanskje brukt til å se fotballkamper, se filmer eller TV-serier alene eller sammen med venner eller til å se nyheter. Men like mye som at TV-en blir nevnt som et viktig medium hos noen, så er TV-en et fraværende medium hos flere. Av 12 informanter er det bare fire som oppgir at TV-en er et viktig medium, mens de andre åtte enten ikke nevner det i det hele tatt eller skriver at de nesten ikke ser på TV lenger. En gutt uttrykker dette slik: “Internett er det viktigste massemediet. Det er ingen som gidder å bruke TV-en. Det er bare en ekstra utgiftskilde.”

4.4.2 Sammenfatning medievaner

En tendens som jeg synes å se konturene av når det gjelder ungdommens medievaner, er at dataen og internett enten benyttet gjennom dataen eller mobilen, fungerer integrerende. Jeg synes ikke at det virker som om identiteten deres preges av diskontinuitet og differensiering fordi de er preget av tegn- og billedkulturen og konsum- og markedssamfunnet. Det er internett og ulike sosiale medier som er hjelpemiddelet som gjør at de kommer i kontakt med likesinnede. Internett blir brukt til å drømme seg vekk litt, til underholdning, til å få kunnskaper i form av skolearbeid og for å følge med på hva som skjer rundt om i verden og for å være sosial. Venner er det viktigste fellesskapet de er knyttet til og gjennom mediene opprettholder de kontakten med dem. Flere av mine informanter som spiller spill av ulike slag, men jeg kan ikke svare på hvordan de relaterer seg til fantasifigurer skapt av teknologien.

4.5 Forestillinger om fremtiden

Den enkeltes fremtid er på en grunnleggende måte knyttet til kollektivets fremtid. En har både en personlig og en kollektiv identitet, eller for å bruke Ricoeurs begreper, en ipse- og en idem- identitet. Idem-identiteten er det som er permanent og har kontinuitet over tid og idem-identiteten står i fare for å forsvinne på grunn av mangel på kontinuitet. Det som har vært med på å gi individet kontinuitet er makrofortellingen som hjelper individet med å organisere sin egen biografi i et tidsforløp. Men hva skjer når denne makrofortellingen har brutt sammen og bare ipse-identiteten står igjen som den identiteten som gjør at vi kan reflektere over “hvem jeg er” over tid?. Krogseth mener at dette fører til at identiteten er krisetruet. Mennesket blir en turist som er redd for å bli bundet og fastholdt. De lever i nuet, tidsbegrepet er øyeblikksfokusert og syklisk, de er redd for forpliktelser, er lekende og flyktig uten forankring i fortiden og lever uten tanke for fremtiden (Krogseth 2001, s. 117-122).

Men hvordan opplever ungdommene dette selv? Hvilke forventninger knyttet til fremtiden spiller en viktig rolle i deres identitetsdannelse? Er fremtiden for ungdommen skremmende og uforståelig? Frykter de langsiktige forpliktelser? I det følgende skal jeg la mine elever komme til orde og se hvilke framtidforventninger de har.

4.5.1 “Fremtiden min skremmer meg litt. Jeg har ingen aning hva jeg skal gjøre med livet” (Rebekka)

Tre av i alt elleve informanter uttrykker en veldig usikkerhet for fremtiden. Den ene jenta fordi hun har opplevd mange problemer knyttet til familiemedlemmer som psykiske problemer, alkoholisme og en far som har giftet seg med ei utenlandsk dame som er mellom henne og de eldre brødrene hennes i alder. Hun skriver som første setningen i teksten sin: “Fremtiden er helt klart noe som skremmer meg. At tiden skal renne fra meg og at man plutselig ikke får oppfylt drømmen før tiden er “ute”, skremmer meg.” Ei annen jente er veldig usikker fordi framtidsplanene hun hadde om å gå inn i militæret for senere å bli politi, nylig ble knust da det på sesjon ble påvist at hun har fryktelig dårlig syn. Hun har heller ikke så gode karakterer selv om hun arbeider jevnt og trutt med skolearbeidet og gjør så godt hun kan. Hun er ikke noe skolelys som hun selv sier, og karaktersnittet hennes hindrer henne å

komme inn på mange andre mulige utdanningsveier. Rebekka skriver at fremtiden skremmer henne fordi hun har ingen aning om hva hun skal gjøre med livet.

4.5.2 “Fremtiden min er ikke helt bestemt enda, men jeg er ganske sikker på hvordan jeg vil at fremtiden min skal se ut.” (Jente)

De resterende åtte informantene ser relativt lyst på fremtiden. De uttrykker en næroptimisme, som Brunstad uttrykker det. Han forklarer dette med at de har et relativt kort tidsperspektiv knyttet til karriere, utenlandsreiser og familie med mann og barn. Optimismen er knyttet til det nære tidsperspektivet og til avgrensede rammebetingelser der de selv kan ha en skapende og formende rolle. En lykkelig fremtid er knyttet til små hendelse og opplevelser i hverdagen. Denne optimismen preges av en utviklingstanke der de ulike stadiene følger etter hverandre i en naturlig, rolig, logisk og ordnet rekkefølge (Brunstad 1998, s. 85-87). De er alle opptatt av utdanning naturlig nok, et halvt år inn i tredje klasse på videregående. De fleste har planene klare for hva de vil studere og bli. Sykepleier, eiendomsmegler, et eller annet innen humanitært arbeid, ingeniør, makeupartist og farmasøyt er eksempler som blir gitt. Noen er fremdeles litt usikre på hva de skal bli, men de skal studere og få seg en utdanning. Rebekka er den eneste som ikke er klar på dette området. Alle er opptatt av at de skal få seg en god jobb som de trives med og flere nevner at det er viktig å tjene gode penger. Den usikkerheten de uttrykker rundt dette er om de virkelig kommer til å få den jobben de drømmer om.

Fem av informantene ser for seg at de skal stifte familie, tre jenter og to gutter, noe jeg synes er litt få. Når jeg leser det Brunstad skriver om sine informanter (Brunstad 1998, s 85-87), så er det flere av hans informanter som setter dette høyt. Brunstad skriver ikke noe nøyaktig antall på informanter som nevner dette, men han siterer sju informanter, tre jenter og fire gutter. Hos jenta som er opphavet til sitatet i tittelen på dette avsnittet, er ei av de som nevner dette, men for henne er det heller ikke førsteprioritet. Hun skriver:

“Hvis framtidsplanene mine går i boks, ser jeg for meg at jeg tjener godt med penger, har råd til en dyr og flott bil, fint hus og kan danne familie hvis jeg ønsker det.”

Likevel skriver hun litt senere i teksten sin at hun drømmer om å få den perfekte familie.

Ellers er informantene mine opptatt av at de skal få reise og oppleve ting, og de er opptatt av at de og deres nærmeste skal holde seg friske. Flere uttrykker en frykt for sykdom, at de selv skal bli syke slik at de ikke kan oppfylle drømmene sine. For noen bunner denne frykten i at de har opplevd at noen som de kjenner eller er i slekt med har dødd av sykdom eller lever med kronisk sykdom. Bare ei av jentene uttrykker bekymring for verdens fremtid, og det etter er jeg redd, føringer fra meg selv. Hun satt rett foran kateteret der jeg satt da de skrev teksten sin og så lenge ut i luften før hun stille sa til meg at hun ikke hadde peiling på hva hun skulle skrive. Da svarte jeg at hun kunne jo prøve å se for seg hvordan fremtiden for henne selv og resten av verden er om ti år. Resultatet var tre setninger på papiret om et håp om en fredeligere verden, at konflikten i Midtøsten roer seg, strengere straffer for voldelige handlinger i Norge og at Norge ikke blir medlem av EU. Ei annen jente ønsker å drive humanitært arbeid, men ellers kan det virke som om de fleste av mine informanter bare er opptatt av sin egen fremtid, ikke verdens.

4.5.3 Sammenfatning forestillinger om fremtiden

Jeg ser ingen tendenser til at tidsbegrepet er øyeblikksfokusert og syklisk. De er veldig opptatt av fremtiden sin med utdanning og jobb og vet at de må arbeide for å sikre fremtiden. Fremtiden framstår heller ikke som utopisk, snarere tvert i mot. De fleste av informantene uttrykker en optimisme for fremtiden. Den virker ikke så veldig skremmende og uforståelig, men er knyttet til helt konkrete og nære ting som jobb, utdanning og å få oppfylt drømmene sine. Det virker ikke som de frykter langsiktige forpliktelser og langsiktige engasjement.

Den spenningen mellom det Brunstad kaller næroptimisme og fjernpessimisme som er gjennomgående for hans informanter, finner jeg lite av i mitt materiale.

Fjernpessimisme forklarer Brunstad med at bak det nære som man til en viss grad kan være med på å kontrollere selv, så er den globale fremtiden en trussel med fare for ødeleggelse, oppløsning og kaos av det nære. Forurensing, giftstoffer, sur nedbør, arbeidsledighet, sult, fattigdom, høy kriminalitet, at menneskene blir mer selvopptatte og grådige og ikke bryr seg så mye om andre mennesker, blir nevnt av

noen av informantene hans som en årsak til at fremtiden blir usikker. Brunstad mener at dette er noe av årsaken til at flere og flere lever i nuet (Brunstad 1998, s. 104-107). De informantene mine som uttrykker usikkerhet rundt fremtiden, er ikke opptatt av slike faktorer i det hele tatt. Deres usikkerhet er knyttet til det nære som om de får den jobben de ønsker, tjent gode penger, om de får være friske, om de får reist så mye som de vil og om de får oppfylt alle drømmene sine. Dette ser ut til å understreke og til dels kanskje forsterke det Brunstad mener han ser tendensene til i sitt materiale, nemlig "en ungdomsgenerasjon som bevisst planlegger og bygger sin egen fremtid omkring materielle, intimiserte og personlige relasjoner og verdier" (Brunstad 1998, s. 94). Videre på samme side skriver Brunstad at det er en tendens i samtiden "at i et pluralistisk og tradisjonsløst samfunn vil den viktigste formen for fremtidsplanlegging skje innenfor rammen av den private og intime livssfæren" (Brunstad 1998, s. 94).

Er idem-identiteten da i ferd med å forsvinne på grunn av manglende kontinuitet og fører dette til identitetskrise? Det er lite spor å finne av den kollektive idem-identiteten i mitt materiale. Det er meg og mitt fremtiden handler om, men er det grunnlag for å si at identiteten er krisetruet? Den store felles makrofortellingen som alle knytter seg til ser ut til å være fraværende, men likevel mister de ikke troen på kontinuitet og på noe som er permanent og stabilt. De har på en måte laget seg en makrofortelling som organiserer deres biografi i et tidsforløp som består av utdanning jobb, venner og familie. Selv om det som er blitt sett på som den tradisjonelle store fortellingen har brutt sammen og endt opp i et virvar av mikrofortellinger som ungdommen danner selv, så trenger ikke dette være negativt for identiteten.

4.6 Religion og tro

Som vi har sett i kapittel 4.1, så spiller ikke religion og tro en viktig rolle i dagliglivet for de fleste av mine informanter. I følge Engedal kan dette by på særskilte problemer i identitetsdannelsen. I artikkelen "Gudserfaring og identitetsdannelse" (Engedal 2006, s. 94-112), er han opptatt av hvilken betydning troen kan ha i prosessen med å utvikle en personlig identitet og spør etter troens betydning for selvforståelse og identitetsdannelse.

Engedal tegner opp en identitetsteoretisk modell med fire dimensjoner som interagerer med hverandre. Han mener det er en sammenheng mellom disse dimensjonene og måter kristen gudstro kommer til uttrykk på. Identitetens fundament er den biologisk-kroppslige virkelighet. Identitet og kropp hører uløselig sammen blant annet fordi det viser at vi er en del av naturens livssammenheng og fordi tilfredsstillelsen av ulike kroppslige behov spiller en viktig rolle. Sammenknytningen av kroppslige behov og identitetsdannelse får, mener Engedal, en pervertert form i dagens moderne konsumsamfunn. Identiteten blir en vare som kan kjøpes på et marked for eksempel moteriktige varer og kroppsdesign som er med på å lage et image. Dette truer menneskets verdighet og menneskelighet, mener han. Den andre dimensjonen er fellesskapet. Uten personlige relasjoner og sosiale interaksjoner kan ikke menneskelig liv utvikles. Når individet vokser opp, møter det utfordringer og muligheter i identitetsutviklingen som bringer oss over i den tredje dimensjonen, nemlig "de livstydende mønster". I dette legger Engedal at individet gjennom språket og symboler og narrative strukturer, får innblikk i grunnleggende elementer i kulturens virkelighetsforståelse. Vår erfaringsverden utvides og det formes avgjørende strukturer i vår selvforståelse. I denne sammenhengen kan møtet med ideologiske og livssynsmessige tradisjoner bidra til å overvinne både eksistensiell fremmedgjøring og sosial isolasjon. Engedal mener at:

"Uten et kulturelt fellesskap preget av ideologiske livssyn med eksistensiell tydningskraft, vil viktige sider ved personlighetsutviklingen kunne spore av og gå på tomgang. I vårt samfunn vil dette oftest være ensbetydende med en tomgang i materialismens, konsumets eller entertainment-kulturens labyrinter. Her tyder mye på at resignasjonens og kjedsomhetens onde ånder trives godt, noe som innebærer at prosesser som er nødvendige for utviklingen av en bærekraftig personlig identitet, trues" (Engedal 2006, s. 103).

Her legger altså Engedal seg på Krogseths linje om at identiteten er truet. Den fjerde dimensjonen til Engedal er at identiteten formes over år gjennom eksistensielle valg som er med på å bestemme hvilke verdier som er viktigst for å få et meningsfullt liv.

Engedal mener at sentrale dimensjoner knyttet til troens egenart som menneskets personlige relasjon til Gud, en normativ livstydning som kommer til uttrykk i et kristent livs- og menneskesyn og et fellesskap som lever i en kristen menighet som rommer et forpliktende ethos som kommer til uttrykk i kristen etikk, svarer til disse

dimensjonene i identitetsdannelsen. Men i dagens samfunn i stedet for å tro på Gud og hans gavmildhet, er vi gjerrige og selvopptatte, vi overser andres behov for å sikre vår egen posisjon og vi dyrker oss selv i stedet for Gud. De kulturelle systemene preges “av fragmentering, fremmedgjøring, destruksjon og lidelse” (...)

“Felleskapene svekkes, selvbildene fragmenteres, søking etter integrasjon og anerkjennelse trues av splittelse og selvforakt” (Engedal 2006, s. 108). Derfor må den livstolkningen som skal kunne gi en bærekraftig identitet være i stand til å demme opp for disse destruktive og motsetningsfylte erfaringene. Troens perspektiver og teologiens språk kan motarbeide, begrense og redde oss ut av dette fordi i Gud virkelig gjøres vår dypeste identitet og vår sanne menneskelighet, mener Engedal.

Som vi har sett av den lille anonyme undersøkelsen over, så avviser 50% at det finnes en Gud og bare 11.5% vet at det finnes en Gud. For 38.5% så betyr religion lite i det daglige livet og ingenting for 46.2%. I Engedals perspektiv levnes ikke disse ungdommene mye håp fordi troen på Gud er en forutsetning for å utvikle en bærekraftig, integrert personlig identitet. Men hva sier ungdommen selv? Har personlighetsutviklingen deres sporet av og går den på tomgang? Er en livstolkning uten tro på Gud i stand til å gi en bærekraftig identitet?

4.6.1”Jeg tror ikke på ånder, gjenferd, gjenfødelse, guder eller korsfestede opprørsmenn.” (Reidar)

Brunstad gjør bruk av Sigmund Harboes inndeling av informantene i tre hovedgrupper når han tar opp emnet “Ung tro”: de troende, de positive og de avvisende (Brunstad 1998, s. 198). De positive er de som stiller seg positive til at det finnes et åndelig univers, men denne åpenheten er ikke preget av kirkens tradisjonelle tro. For de avvisende mangler kristendommen perspektiver og uttrykksformer som svarer til deres indre erfaringer og behov. Av mine 11 informanter om dette temaet, så omtaler ei jente seg som troende, fire er positive og seks er avvisende.

Jenta som omtaler seg som kristen skriver at hun er oppdratt i kristen tro og at hun oppfatter seg selv som kristen. Hun er likevel ikke aktiv kristen, uten at hun presiserer hva hun mener med det. Hun er ikke sikker på alt som har med religionen å gjøre,

men de eksistensielle spørsmålene blir ikke så vanskelige å svare på når hun tror. Hun skriver: "Jeg tror det finnes en Gud, jeg tror man kommer et sted etter døden, jeg vet bare ikke hvor."

Det er fire som stiller seg positive til at det finnes et åndelig univers, men de er ikke særlig opptatt av den kristne tro. De uttrykker dette ved at de tror på at det må være en eller annen form for gud eller noe som står over menneskene, eller uttrykker usikkerhet om det virkelig finnes en gud eller ikke. Ei jente skriver at hun er kristen i betydningen av at hun er døpt, konfirmert og kommer til å gifte seg i kirka, men føler seg ikke kristen og er usikker på om det finnes en gud og et liv etter døden. Hun skriver videre at innerst inne tror hun på noe, men vet ikke hva. Siste setningen i teksten hennes er: "Kanskje jeg blir mer engasjert i alt dette med troen og kristendommen i senere alder, men har ingen interesser for å lese bibelen eller gå i kirken frivillig akkurat nå." En kan få inntrykket av når en leser resten av teksten hennes, så er dette med tro og kristendom noen en kan ta opp når en har oppfylt alle drømmene sine om god jobb med god lønn som hun trives i, en mann hun elsker som helst har penger som hun kan få to flotte biler, drømmehuset og tre søte unger med.

Seks stiller seg altså direkte avvisende til religion. De fleste skriver sågar at de er helt sikre på at det ikke finnes en gud. To jenter skriver at de så på seg selv som kristne før, men at de begynte å tenke selv og å stille spørsmål til kristendommen rundt konfirmasjonsalderen. Ei skriver at:

"Jeg var selv en gang kristen. Men datt helt av på konfirmasjonen, når vi skulle snu oss etter Gud, og kjenne Jesus nærvær. Det var rett og slett flaut å være der, som et galehus etter min mening." (Jente)

Rebekka som er ei av de som er veldig usikker på fremtiden sin og ser på den som skremmende, er den andre av disse jentene. Hun skriver at hun omtalte seg selv som kristen før, men at hun nå har funnet ut at det bare var fordi hun kommer fra et kristent hjem der de synger for maten før de skal spise, som hun selv skriver. Hun begynte å stille spørsmål til det som stod i Bibelen og hun fant ut at hun ikke trodde

på alle de utrolige fortellingene som står der. Hun avslutter teksten sin som begynte med at hun ser på fremtiden som skremmende, med dette:

“Så derfor bestemte jeg meg for å ikke kalle meg en kristen lengre, fordi det var en løgn. Nå vet jeg ikke hva jeg skal tro eller i det hele tatt om det er noen mening med livet. Jeg liker i alle fall ikke religioner, føler kun at det gir falske håp til uskyldige folk og at folk har blitt utnyttet pga religion. Og det er blitt bevist gang på gang. Så derfor velger jeg ikke å tro, jeg velger å vite. Og det jeg vet er at det finnes ikke noen Gud, så lenge ingen beviser meg feil.”

Reidar som er opphavsmannen til sitatet i overskriften på dette avsnittet, er en av dem som stiller seg avisende til alt som har med religion å gjøre. Han skriver at han er vokst opp i et samfunn der ulike menigheter spiller en sentral rolle, men at han aldri har klart å legge sin lit til religion eller annen tro fordi han ser på seg selv som realistisk og kunnskapsinteressert, og det har han alltid vært. Han er ikke noen direkte motstander av religion, men at religion i tillegg til å utrette noe godt også utretter mye vondt og er skyld i mange krigshandlinger. Han avslutter hele teksten sin med følgende sitat: “Det er mye vi ikke vet, men jeg tror ikke svaret ligger i religion.”

4.6.2 Hva er meningen med livet?

Dette spørsmålet er det spørsmålet informantene mine behandlet mest overfladisk. Flere svarte ikke på det en gang. For mine informanter er meningen med livet kort oppsummert å oppfylle drømmene sine, skaffe seg utdanning for å få arbeid og god inntekt. Noen skriver at å utvikle verden, gjøre den til en bra plass å leve og å hindre menneskene fra å dø ut, er meningen med livet. Andre igjen mener meningen er å leve her og nå og gjøre det beste ut av livet mens vi har det. Noen stiller spørsmål om det i det hele tatt er noen mening med livet. To jenter mener at meningen med livet er å skape relasjoner til andre mennesker, å bli likt for den du er og å skape vennskap.

4.6.3 “Jeg har ingen svar på om det er liv etter døden (...). Jeg vet i alle fall at smerten ligger hos de levende.” (Jente)

Når det kommer til livet etter døden derimot, så er de mer meddelsomme selv om noen også her unnlater å svare på spørsmålet. Flere uttrykker at de ikke tror på noe liv etter døden. Når man dør legges kroppen i jorda, og ferdig med det. Man slutter å eksistere. Reidar omtaler døden som mørke. Bare to av i alt elleve mener at det må

finnes noe mer etter døden, at vi ikke bare forsvinner når vi dør, men de vet ikke hvor vi havner. Hun ene av disse er troende og han andre har jeg plassert i gruppen for positive med hensyn til religion. Ei jente avslutter avsnittet sitt om livet etter døden slik: "Jeg har ingen svar på om det er liv etter døden, for jeg har vanskeligheter med å forstå det selv. Jeg vet i alle fall at smerten ligger hos de levende." Hun har nettopp opplevd å miste et søskenbarn som bare var 24 år på grunn av uhelbredelig sykdom. Et par av jentene mener at dette med gjenfødelse høres spennende ut, uten at de trekker noen endelig konklusjon på at vi blir gjenfødt.

Tre av jentene mener at det finnes gjenferd som går igjen i hus. Alle tre oppgir at årsaken til at de tror på dette, er at de har sett det på tv for eksempel på "Åndenes makt" som går på TVNorge, eller ulike andre dokumentarprogrammer om emnet. Det er riktignok litt uenighet om "Åndenes makt" er til å stole på eller ikke.

4.6.4 Sammenfatning religion og tro

Det virker som om religion og kristendommen som den store fortellingen har mistet sin identitetsbyggende rolle for de aller fleste av mine informanter, men det er vanskelig å si noe om den store fortellingen er erstattet av flere små fortellinger. Jeg finner ingen tegn til resakralisering i form av nyreligiøsitet eller kroppsdyrkelse som blant annet Brunstad skriver om. Bare noen få mener at vi kanskje blir gjenfødt eller at mennesker kan gå igjen etter døden i form av gjenferd, men ingen flørter med norrøn mytologi, spiritisme eller okkultisme slik Brunstads informanter gjør. Jeg finner heller ikke tegn til kroppsdyrkelse som Brunstad også skriver om. På bakgrunn av dette så går det kanskje an å konkludere med at religionen ikke har en kompensere funksjon for de fleste av mine informanter når det gjelder å finne en dypere mening med tilværelsen og identitet. De finner altså ikke nye former for integrasjon innenfor nyreligiøsitet eller kroppsdyrkelse, og har ikke et fornyet engasjement i religiøse anskuelse, slik Gergen skriver om. Blant de fleste av mine informanter ser det ikke ut til at økt identitetsbelastning har ført til forsterket religiøs identitetsmobilisering, slik Krogseth skriver om. Bare for noen få fungerer religionen som identitetsgivende, men det virker likevel ikke som om ungdommen ender opp med desintegrasjon og problemer med identitetsutviklingen fordi de må integrere alt på egenhånd.

Engedal stiller spørsmålet om disse ungdommenes personlighetsutvikling har sporet av og går på tomgang? Er en livstolkning uten å tro på Gud i stand til å gi en bærekraftig identitet? Det er jo ikke slik at alle fram til pluralismen kom hadde en livstolkning der en trodde på Gud, og så kom pluralismen og da sluttet folk å tro på Gud og da ble identiteten krisetruet. Mennesker har dannet bærekraftige identiteter i uminnelige tider uten å tro på Gud. De har funnet meningen med livet andre steder, i andre fortellinger og fellesskap som for dem har fungert integrerende, så også for mine informanter. De finner meningen med livet i vennskapet, i en næroptimisme for framtiden og i håpet om å oppfylle drømmene sine. Er mine informanter gjerrige og selvopptatte og dyrker seg selv? Det kan vi heller diskutere. Av alle informantene mine er det bare to som løfter blikket utover seg og sitt og ser ut på en verden som ikke bare angår dem. Hun ene riktignok som jeg har skrevet tidligere, etter føringer fra meg, og hun andre som uttrykker et sterkt ønske om å drive humanitær virksomhet. Ellers skriver de om utdanning, få god job, tjene gode penger, reise og oppfylle drømmene sine.

4.7 Integreert plural identitet?

Består identiteten til disse ungdommene av mange fortellinger, mange identiteter? Presenterer de seg selv på ulike måter eller henter ut ulike sider av seg selv avhengig av situasjon samtidig som selvfølelsen er integreert? Har de flere velfungerende identiteter og fremstår som sammensatte og helhetlige personligheter? Det er vanskelig å trekke noen dyptgripende konklusjoner på disse spørsmålene, men la oss se på besvarelsen til en av mine informanter, Anne, som kan være med å kaste lys over noen av disse problemstillingene. Svaret på den delen av oppgave 1 som handler om hvilke fellesskap hun er knyttet til og hvorfor de er viktige for henne, deler hun opp i fire avsnitt. Første avsnitt handler om de to ulike vennekretsene hun er knyttet til og hun skriver at disse vennekretsene dekker ulike behov hos henne:

“Fritiden min går ut på familie, venner og jobb. Jeg har to forskjellige vennekretser, en gjeng som jeg har vært med siden barneskolen som jeg alltid har kjent og noen som ble tilføyet etter jeg begynte på videregående. Dette er mine bestevenner og de som jeg er mest med, når jeg er med disse jentene har vi jentekvelder, går på shopping, har spillekvelder og tar en fest en gang i blant. Den andre vennekretsen fikk jeg da jeg møtte kjæresten min på leir. Jeg er kristen, og denne vennekretsen pleier jeg å være med når vi er på møter eller bare går ut og

bowler, ser film osv. Jeg synes det er veldig gøy å ha venner som er forskjellige fordi da er det alltid noe gøy å gjøre.” (Anne)

Flere av bestevennene hennes går i samme klasse som henne og to av dem er Rebekka og Elin som jeg tidligere har skrevet om. Rebekka kalte seg for kristen tidligere og Elin er veldig aktiv i FpU. Disse vennene shopper hun med og har jentekvelder og fester sammen med, men går ikke på det jeg forstår som kristne møter sammen med dem. Hun er en av de svært få som omtaler seg selv som kristen i klassen og hun har en vennekrets til som hun er med når hun går på møter og reiser på leirer.

Det andre avsnittet hennes handler om at hun og noen venninner ble aktive i FpU mens de gikk i 8. klasse. Hun var med på noen møter og aktiviteter der hun var med og diskuterte ting. Dette er det politiske partiet hun er mest enig med og det var gøy å få vite mer, men hun har i senere tid ikke vært så veldig engasjert fordi jobb og skole har tatt så mye tid. Likevel er dette felleskapet så viktig for henne at hun nevner det i andre avsnittet før jobb og familie. Flere av bestevennene, blant annet Elin, er veldig engasjert i FpU fremdeles.

I tredje avsnitt skriver hun om jobben sin. Hun arbeider i skobutikk, noe hun er veldig glad for fordi, som hun skriver, hun liker veldig godt sko og fordi hun har kjekke kollegaer. I fjerde avsnitt skriver hun om familien sin, hun er yngst av fire søstre og de har alle et godt forhold. Hun er også tante til fem og trekker fram forholdet til den eldste av disse som bare er tre år yngre enn henne og som derfor er som en søster for henne siden de er vokst opp sammen.

Jeg har tidligere vært inne på i avsnitt 4.3.2 der jeg sammenfatter svarene på spørsmålene om fellesskap at den nye “store fortellingen” og den kompensatoriske fellesskapsforankringen som kan fungere dedifferensierende og de-individualiserende, kan være venner. Slik det ser ut gjennom svarene til Anne, så kan det virke som at dette med venner ikke danner bare en “stor fortelling”, men mange mikrofortellinger. Anne er knyttet til ulike vennefellesskap som understøtter ulike verdier hos henne. Ett for shopping og jentekvelder, ett for kristne møter, ett på arbeid med gode kollegaer og ett sammen med familien som hun har et godt forhold

til. Dette er fellesskapene hun søker til for å bli sett og hvert fellesskap ser ulike sider ved henne. Hun shopper og fester ikke med de vennene hun går på kristne møter med. Likevel framstår hun for meg som ei jente med integrert selvfølelse og som en helhetlig personlighet.

4.8 Respondentintervjuer

Da jeg skulle velge ut hvem jeg ville intervjuer, så plukket jeg ut dem jeg stadig har kommet tilbake til og de som jeg har sitert mest. I intervjuet så stilte jeg dem spørsmål fra den oppgaven de ikke svarte på. Anne og Elin svarte på oppgave 1 som handlet om fellesskap og medievaner og jeg spurte dem da om hvordan de ser på framtiden og deres forhold til religion og tro. Når det gjelder Rebekka og Reidar, så blir det motsatt. I tillegg har jeg spurt dem om spørsmål jeg har stilt meg selv under behandlingen av tekstene til informantene som: hvor mange venner de har, hvilke filmer og tv-serier de ser på og om disse har noe å si for fremtidsdrømmer og yrkesvalg, om de spiller ulike spill, om de tror på gjenferd, hvor de får penger fra og hva de bruker penger til og framtidsutsikter for resten av verden og ikke bare for dem selv. Alle informantene mine er vokst opp i det som ser ut til å være trygge og stabile forhold, med antagelig ordnet økonomi. Ingen av dem har skilte foreldre og alle har flere søsken. Jeg tok notater grundige notater da jeg intervjuet dem, og skreiv ut intervjuet umiddelbart etter at jeg hadde snakket med dem

4.8.1 Anne

Anne valgte jeg å intervjuer på bakgrunn av det hun skreiv om venner som jeg har redegjort for i punkt 4.7 og fordi hun som en av svært få omtaler seg selv som kristen. I intervjusituasjonen var hun den det var vanskeligst å holde en samtale i gang med og jeg måtte stille mange oppfølgingsspørsmål.

Hun er vokst opp og bor på et tettsted med om lag 3000 innbyggere ca. 10 minutters kjøring fra kommunens administrasjonssentrum der skolen ligger, sammen med mor og far. Hun har tre eldre søstre på henholdsvis 35, 33 og 30 år og hun selv som er 18 år, er en solid "ittepåklatt" som hun omtaler seg selv som. Foreldrene hennes som nå er i 50-åra, giftet seg og fikk barn tidlig. Mora var 19 år. Hun skriver i teksten sin at familien er svært viktig for henne. Hun er tante til fem i en alder fra 1,5 til 15 år.

I teksten skriver hun om de to vennegjengene hun er en del av. Den ene shopper hun med og har jentekvelder med, og disse har hun kjent siden barndommen. Hun går også på fester med disse, men drikker ikke selv fordi hun er kristen og fordi hun synes folk gjør så mye dumt når de drikker og så husker de ingenting etterpå. Det frister ikke, men det er morsomt av og til å se på når de andre drikker og se hvor mye dumt de finner på. Kjæresten drikker heller ikke og foreldrene rører nesten ikke alkohol. Foreldrene har aldri vært på fester og sånn, men kan ta seg et glass til maten og for kosen sin del. Den andre vennegjengen har hun møtt gjennom kjæresten. Dette er folk hun har blitt kjent med i nyere tid, selv om hun visste hvem flere av dem var fra før. Denne gjengen går hun på kristne møter med på Bedehuset 1-3 ganger i måneden og da på lørdagene når det er mest som skjer for ungdom. Familien hennes tilhører en menighet som er knyttet til Den Frie Evangeliske Forsamling (DFEF). Hun er ikke døpt, men har fått en barnevelsignelse. Besteforeldrene er svært aktive der, og det er der foreldrene går når de er på møter. For hennes del er det kjæresten som har gjort at hun nå går på Bedehuset som er knyttet til statskirken. Da jeg spurte henne om det var en forskjell på det, så svarte hun at det var nokså likt. Hun kunne ikke selv forklare hva som er forskjellen på DFEF og Bedehuset. Hun hadde ikke tenkt over at det var noen forskjell.

Hun er medlem av FpU og har vært på noen få møter der hun lærte mer om partiet. Det er dette partiet hun er mest enig med og som foreldrene hennes og flere andre i familien også stemmer på. Da jeg spurte henne om hva det er med FrP som gjør at hun er mest enig med dem, så svarte hun at det var på grunn av skatter og sånn og skolepolitikken og at det ikke bør være køer på sykehus og sånne ting. Jeg prøvde å få henne til å utdype dette litt mer, men hun ble aldri mer konkret enn dette. Selv er hun ikke så aktiv der, men flere av hennes venner er det.

Jobben er viktig for henne, både fordi hun trenger pengene, men også fordi hun har gode kolleger. Hun arbeider på skobutikk sammen med Rebekka, ellers så er det voksne damer som arbeider der. Det er viktig å gå godt overens med kollegene og kunne snakke med dem om emner knyttet til arbeidet, men også private ting.

Når det gjelder medievaner, så er facebook det viktigste mediet for henne. Hun har slekt i USA som hun holder kontakten med via facebook. Ellers så snakker hun med

venner og følger med på hva som skjer i livene deres. De legger ut bilder fra turer de har vært på og fester. Ellers så er mobilen viktig. Den brukes til å ringe med, sende SMS, spille spill og facebook siden det er internett på den også. Hun ser en del på TV-serier og filmer, og da særlig romantiske drama og komedier. Ellers ser hun på dokumentarer om livene til folk som har ulike problemer og hemninger. Hun har ikke tenkt på om det hun ser på påvirker hennes liv, for eksempel synet på framtiden og kjærligheten.

Hun ser lyst på framtiden. Hun skal utdanne seg til sykepleier og ser for seg at hun skal gifte seg og få barn. Ellers drømmer hun om å reise en del. Det hadde kanskje vært kjekt å flytte vekk, vertfall i en periode, men familien og kjæresten holder henne litt tilbake. Hun blir nok værende der hun er født og oppvokst. Da jeg spurte henne om det var noe med framtiden som virket skremmende, så hadde det helst med utdannelsen å gjøre, om hun kom til å trives som sykepleier for egentlig er hun redd for sprøyter og blod, men det er sikkert en vanesak. Grunnen til at hun vil bli sykepleier er for å kunne hjelpe folk og fordi hun må arbeide sammen med andre. Jeg spurte henne om det var noe med resten av verdens fremtid som skremte henne, og da svarte hun i første omgang ingenting, men etter litt lirking fra meg, så var det som skremte henne mest dette med klima. Det er skremmende at vannet stiger og at det er så mange naturkatastrofer, men det skjer jo ikke her vi bor, så hun tenker ikke på det.

Da jeg spurte henne om hva som er meningen med livet, så fikk jeg ikke noe umiddelbart svar. Hun tenker ikke på hvorfor vi er her, det er bare vanskelig. Jeg spurte om ikke det at hun er kristen gjør det lettere for henne å svare på dette spørsmålet enn for de som ikke er det. Det hadde hun ikke noe svar på. Jeg spurte om ikke meningen med livet var for eksempel å bli frelst. Det svarte hun benektende på fordi hun kom til å bli frelst uansett fordi hun tror jo, men det er kanskje viktig å gjøre gode handlinger. Jeg spurte henne også om hun trodde på et liv etter døden. Det svarte hun umiddelbart ja på, fordi det hadde hun sett på flere dokumentarprogrammer på TV at folk opplevde ting de ikke kunne forklare. Hele samtalen om liv etter døden dreide fort inn på å snakke om at hun tror på gjenferd fordi det har hun sett på TV og fordi søstera bor i et gammelt hus der flere mener at de har opplevd overnaturlige ting. Jeg spurte henne hva hun trodde kom til å skje når

hun dør. Da kommer sjela til himmelen og der møter vi mange igjen, fikk jeg til svar. Men hva lærer dere om dette på Bedehuset, spurte jeg henne om. Nei, det kunne jo tenkes at hun kanskje traff Jesus i himmelen. Hun tror på Gud for verden hadde jo ikke kommet uten han. Jeg spurte om hvilket forhold hun har til Gud, og da svarte hun at hun liker å be til Gud hvis det er noe. Jeg spurte også om hun hadde opplevd noe spesielt som gjorde at hun tror på Gud, om hun har opplevd er nærvær med Gud eller lignende. Da trakk hun på skuldrene og svarte nei, hun har bare alltid trodd på Gud. For henne gir det at hun er kristen en trygghet, særlig med tanke på døden. Ellers så gir det et fellesskap som er inkluderende, folka er kjekke å være med. Men noen av de kristne hun omgås opplever hun som dømmende overfor andre, og det liker hun ikke.

Penger får hun gjennom jobb og så hjelper foreldrene litt til. Det det går mest penger på er bensin nå etter at hun har fått sertifikatet, klær, mat og sko. Ellers så sparer hun fordi hun skal i bryllup i USA om to måneder, og da må hun ha lomme penger for det blir sikkert en del shopping. Ellers så shopper hun ikke så mye, bare av og til. Det er ikke alltid hun har penger til det. Etter hvert ser hun for seg at hun må begynne å spare til hus på BSU.

4.8.2 Elin

Elin, Rebekka og Anne hører til samme vennegjeng sammen med et par jenter til i klassen. Årsaken til at jeg ønsket å intervju Elin, var fordi hennes tekst var en av de mest velformulerte tekstene som jeg derfor endte opp med å sitere en god del fra. Jeg ble også da jeg leste teksten hennes, veldig nysgjerrig på hvordan hun stiller seg til tro og religion.

Elin er født og oppvokst på samme tettsted som Anne. Hun bor sammen med far, mor og to søstre på 11 og 6 år. Foreldrene og begge søstrene er alle svært aktive på Bedehuset på hjemstedet, og hun er vokst opp med å gå på søndagsskole og andre kristne møter og tilstelninger. Mora arbeider i en tjenesteytende næring og faren er håndverker. Hun betegner oppveksten som trygg og god, men har hatt en del konflikter med foreldrene det siste året fordi hun går på fester og drikker alkohol mens foreldrene ikke rører alkohol. Foreldrene hennes har vært veldig skuffet over henne og redde for at det skal skje noe med henne, og hun opplever det slik at de

ikke helt vet hva som foregår på fester. Hun har aldri vært utsatt for noe som kan være farlig for henne. Dette har gått seg til fordi hun har forandret seg for hun vil jo ikke skuffe dem, og foreldrene har mer akseptert at hun går sine egne veier og har sett at hun er til å stole på.

Når det gjelder fellesskap hun er knyttet til, så hadde hun ikke mer å tilføye enn det hun har skrevet i teksten sin. Hun arbeider i 20 % stilling på en matbutikk på hjemstedet, og dette tar mye tid. Hun trives bra der fordi arbeidsmiljøet er bra og forholdet mellom de ansatte er bra. Utenom arbeid så er hun sekretær i FpU der hun har vært medlem i tre år. Det var ei venninne som fikk henne med seg inn der og hun er med fordi det er sosialt, hun lærer mye, de reiser på turer, får opplevelser og blir kjent med ungdommer fra andre deler av landet. Det er det partiet hun er mest enig i politikken til, særlig innvandringspolitikken, skolepolitikken og den økonomiske politikken. Hun forklarer FpU med et parti som baserer seg på liberalistisk ideologi og mener at friheten er det viktigste i samfunnet. Ellers så trener hun på treningssenter blant annet fordi det er sosialt fordi du alltid treffer noen en kan slå av en prat med. Utover dette så er hun med venner. Hun har åtte nære venner som er venner hun kan stole på og som viser tillit og er med på fritiden. Det er mange hun er med ellers, men de regner hun som bekjente, ikke venner, fordi hun ikke forteller alt til dem.

Når det gjelder medievaner, så bruker hun mest mobilen og internett. Hun ser svært lite på TV, men følger med på en del TV-serier på internett. Da helst serier som enten inneholder humor eller spenning når hun har tid. PC-en bruker hun til å gå på facebook selv om hun egentlig er litt lei av hele facebook, det er kjedelig. Hun karakteriserer det som en dårlig vane. Før la hun ut en del bilder der, nå oppdaterer hun statusen sin av og til, men det blir mest brukt til å lage avtaler med venner om å møtes. Ellers så leser hun flere blogger om blant annet klær, mote, mat og trening og leser nyheter.

Hun ser lyst på framtiden. Hun skal enten bli lærer eller sykepleier, men heller vel mest mot sykepleier fordi det virker interessant å være med på operasjoner og lignende. Hun vil helst være akuttsykepleier og mener at sykepleieryrket gir mange alternativer fordi du kan videreutdanne og spesialisere deg. Selv om det hadde vært kjekt med et yrke med høyere lønn, så mener hun at å velge et yrke en trives i er

viktigere enn lønna. Hun drømmer om å reise mye og ser for seg at hun skal etablere familie og få barn og eget hus en gang. Hun vil ikke flytte, men bo der hun bor nå for der trives hun godt. Også er det viktig å holde god kontakt med familien. Det eneste som skremmer med fremtiden er å bli gammel og få rynker, men regner med at hvis hun får barn en gang så kommer hun til å være bekymret for dem og deres fremtid for det ser hun på sine egne foreldre som aldri kommer til å slutte å bekymre seg for henne, da særlig faren. Jeg spurte om det var noe med verdens fremtid som virket skremmende og gjorde henne urolig, og da svarte hun innvandring. Da tenkte hun særlig på muslimer som kommer til Norge og får mange barn som har som mål å ta over verden og innføre Sharia-lovene i hele verden. Ellers så mener hun at det er rart at det fremdeles er kriger i verden. Er ikke det litt gammeldags? Vold fører jo ikke til noen bedring og løser ingen problemer.

Selv om foreldrene og søstrene er kristne og svært aktive på Bedehuset, så regner hun seg ikke for kristen. Hun er ikke på noen møter nå fordi hun alltid har hatet å gå på disse møtene og på søndagsskolen. Prosessen med at hun fant ut at hun ikke var kristen startet ganske tidlig med at hun spurte om hun måtte på søndagsskolen. Hun klarer ikke å tro på det fordi det ikke er bevist og mener at religion ødelegger mye i verden. Hun respekterer de som er kristne og har flere kristne venner, og hun føler også at foreldrene respekterer hennes valg. Det finnes ingen Gud, hvis han hadde eksistert, så ville han vel stoppet all elendigheten. Meningen med livet er å gjøre det beste ut av det, oppleve mye, ha gode stunder, være fornøyd med seg selv og ikke tenke negative tanker. Hun tror ikke det er noe liv etter døden selv om det er noe som er litt uforklarlig. Hun har ikke lyst til å dø og mener at dette med døden er ufattelig. Selv om hun i utgangspunktet stiller seg avvisende til religion, så ser hun for seg at hun kanskje kommer til å ta ungene sine med seg på søndagsskole, så kan de velge selv hva de vil senere.

Penger får hun ved å jobbe. Før konflikten med foreldrene om alkohol, så fikk hun 700 kroner i måneden, men det ble det en slutt på fordi hun brukte penger på noe de ikke likte. Etter dette får hun ikke noe fast beløp av foreldrene, men de betaler mobilregningen, litt bensinpenge, mat og litt klær. De betalte også hele sertifikatet hennes og ferier. Hun hadde ikke klart seg uten å jobbe. Pengene går til bensin, bompenger, årsavgift på bil og klær. Likevel omtaler hun seg som fornuftig i

pengebruken fordi hun sparer 2000 kroner i måneden fast og kjøper aldri noe uten at hun har vurdert nøye om hun trenger det. Hun bruker ikke penger på tull og vas. Hun og venninnene shopper av og til, men det kan gå lang tid mellom hver gang, men da kan de kanskje handle mye når de først er i gang. Det er viktig at lønna holder hele måneden og at hun ikke bruker opp alt med en gang.

4.8.3 Rebekka

Jeg valgte å intervju Rebekka fordi hun var en av få som var veldig usikker på fremtiden. I tillegg skreiv hun i teksten sin at hun tidligere kalte seg for kristen, men at hun nå har tatt avstand fra religion.

Rebekka er også født og oppvokst på samme tettsted som Anne og Elin. Hun bor sammen med mor og far og har fire søsken, tre søstre på henholdsvis 26, 21 og 5 år og en bror på 24 år. Familien er med i en menighet knyttet til De Frie Evangeliske Forsamlinger (DFEF) og hun er oppvokst med søndagsskole, møter, med å synge og be for maten.

Når det gjelder fremtiden, så har hun ingen peiling på hva den vil bringe. Hun har lyst å ta en utdanning som gir en god jobb som hun vil trives i der hun tjener gode penger, men har ikke peiling på hva det skal være. Neste år skal hun ha seg et friår for å finne ut av det. Hun skal jobbe og reise en måned til USA med ei venninne. Hun er skolelei og det merkes på karakterene, men hun er mer til stede nå på skolen enn tidligere for hun vil jo fullføre videregående. Hun vil ikke bli som foreldrene som giftet seg og fikk barn da de var 21 år og som hun mener ikke har opplevd noe i livet. I teksten sin så skriver hun at hun har en tendens til å ignorere problemet med hva hun skal bli. I stedet for å tenke på det og finne ut av det, så blir hun sint og lat og ser heller på TV-serier. Men det pirrer henne hele vegen. Hun vet mer om hva hun ikke skal bli for eksempel sykepleier eller andre lavtlønnede typiske kvinneyrker. Hun har alltid sett for seg at hun vil bo i en storby, men hun har en kjæreste på hjemstedet som holder henne litt igjen. Nødløsningen hennes hvis hun ikke finner ut av hva hun skal gjøre etter friåret, er å søke seg inn på en økonomisk og administrativ utdanning i nærmeste by. Da kan hun fortsette å bo hjemme og trenger ikke flytte. Senere vil hun stifte familie og få barn fordi hun vil ha folk rundt seg når hun blir eldre og holde familieselskaper og sånn, men det blir en stund til. Utdannelse først.

Hun omtaler foreldrene sine som konservative og sier at faren leser bibelen ganske bokstavelig som for eksempel at mannen skal være kvinnens overhode. Hun har aldri hatt lyst til å gå på søndagsskolen og har etter hvert som hun uttrykker det selv, utviklet et hat mot kristne ting. Hun har aldri følt Guds nærvær og mener kristendommen og all religion er oppfunnet av mennesker for at de skal kunne svare på eksistensielle spørsmål. Hun kjøper det ikke, rett og slett. De som er knyttet til denne menigheten, er ikke medlem av statskirken og praktiserer voksendåp. Hun er ikke døpt og er glad for at foreldrene lot henne ta valget om å bli døpt eller ikke selv. De eldste søsknene hennes sier at de er kristne. Broren på 24 år skal gifte seg snart med ei jente som er vokst opp i samme menighet og har de samme verdiene som han. Søstera på 21 år er kristen, sier hun, men fester og drikker, noe som får Rebekka til å stille seg spørsmål om hva det vil si å være kristen. Foreldrene reagerte da hun fortalte dem at hun ikke var kristen, men Rebekka føler ikke hun blir tatt seriøst når hun sier hva hun misliker med kristendommen. Samtidig ser hun at foreldrene bare vil det de mener er det beste for henne. De vil jo at hun skal komme til himmelen. Når jeg ber henne presisere hva hun misliker med kristendommen, svarer hun at hun opplever kristendommen som selvmotsigende. Noen er for homofilt partnerskap og synes skilsmisse er greit, mens andre er strengt mot dette. Noen fester og drikker, mens andre gjør det ikke. Og alle disse tror at de skal komme til himmelen? I teksten hun skreiv, skriver hun at hun ikke vet om det er noen mening med livet, og når jeg ber henne utdype dette, så svarer hun at hun har ingen mening med det, det er bare å gjøre det beste av det livet du har. Hun tror ikke det finnes noe liv etter døden selv om det er trist å tenke på at når du dør så bare slukkes lyset og så er det ingenting mer. Dette er utenfor vår fatteevne.

I fritiden er hun med venner, flere av dem hun går i klasse med, barndomsvenner og kjæresten og hans venner. I tillegg er hun medlem av og aktiv i FpU. Hun har 3-4 nære venner som hun stoler 100 % på og som hun kan ringe hvis det er noe. Det er viktig å ha venner som en kan snakke med og som hjelper og støtter. Det ville vært ensomt å være helt alene. Hun har mange flere venner, men kan ikke oppgi noe eksakt antall. På facebook har hun nesten 700 "venner". Sammen med venner snakker hun, lager mat, handler, fester, reiser på turer, finner på noe sammen med andre venner og går på kino. Med FpU reiser hun på turer og drar på konferanser.

Der er det mange kjekke folk. Hun er politisk engasjert og blir mer og mer enig med partiet. Hun er liberalistisk i den forstand at hun mener at folk må få bestemme over sitt eget liv og få bestemme mer over sine egne penger. Hun er mot at det finnes en statsreligion og at staten skal gi penger til kirka. Det må bli opp til hver enkelt om de vil det. Hun er også mot at vi har en konge og dronning som liksom må være kristne. Hun er med i FpU fordi hun lærer mye og fordi det er sosialt.

Når det gjelder medievaner, så ser hun på flere TV-serier som hun laster ned på nettet. Altså så er hun litt kriminell som hun sier selv. Hun ser svært sjelden på TV. Hun ser på det hun omtaler som vampyrserier, jenteserier og advokatserier blant annet. Disse seriene påvirker henne ikke på noen måte, det er bare underholdning. Livet er ikke slik det ser ut på TV, seriene er urealistiske. Det hender at hun spiller et spill som heter WOW (Wourld Of Warcraft) og deltar på "lenketreff" fordi kjæresten gjør det, men bare i perioder. Det styrer ikke livet.

Hun jobber på skobutikk og jobbet hele sommerferien og nesten hver dag før jul. Til vanlig jobber hun to til tre dager i uka. De pengene hun tjener bruker hun opp på snus, sminke, klær, mat og alkohol. Hun har ikke spart noe til nå, men må begynne med det siden hun skal en måned til USA til neste år. Ellers så sparer hun ikke på noe, hun kjøper alt hun vil ha. Hun har arbeidet siden hun var 15 år og har godt med penger. Hvorfor skal hun spare, det er jo kjekt å leve og det er jo nå hun kan gjøre det. I tillegg får hun 1000 kr i måneden av foreldrene i tillegg til at de betaler 300 kr i busskort og 200 kr i mobilregning i måneden. Flybilletten til USA-turen fikk hun i julepresang, så det hun må spare til er lommepenger.

4.8.4 Reidar

Reidar er oppvokst på et tettsted med rundt 3000 innbyggere litt i utkanten av kommunen ca. 40 minutters kjøring fra skolen som ligger i kommunens administrasjonssentrum. Han bor sammen med far, mor, en bror på 16 år og ei søster på 8 år. Han er ikke vokst opp i det han kaller et kristent hjem og han beskriver faren som en realist, slik han selv er. Oppveksten har vært trygg, god og forutsigbar. Jeg har tidligere plassert han i kategoriene for optimistisk på vegne av framtiden og avvisende når det kommer til religion. I intervjuet bad jeg han utdype det han har skrevet om disse emnene.

Når det gjelder framtidsutsiktene til resten av verden, så er han også optimistisk på vegne av den. Alle hendelser kan avle noe godt, sier han og eksemplifiserer det med at etter 2. verdenskrig der europeerne var fiender, så er vi venner nå mye på grunn av FN og EU. Ting har ordnet seg før og vil gjøre det igjen selv om det ikke går så bra på veien. Han mener at konflikten mellom muslimske terrorister som Al-Qaida og vesten vil ta slutt en gang. Det er ingen grunn til å mene at hele verden er kaos for vi har bedre kontroll på hva som skjer i verden nå, den er mer åpen. Det skjedde vonde ting før også, men da fikk vi ikke vite om alt. Når det gjelder klimaendringer og miljøvern, så mener han at dette er litt mer skummelt fordi det ikke virker som om vi har lært av feilene fra tidligere. Han sammenligner det med at du vet at du må pusse tennene for ikke å få hull, men det er ikke alltid du gjør det likevel og så angrer du når du får kjeft hos tannlegen og pusser tennene en uke og så glemmer du det igjen. Når det gjelder sine egne framtidsutsikter, så er han fremdeles usikker på hva han skal bli. Han ønsker å bli pilot, men er usikker på om han får det til. Nødløsningen er en bachelor- eller mastergrad innen økonomi og samfunnsfag.

Når det kommer til religion og tro, så er han enig i at jeg har plassert han i kategorien for avvisende. Ikke det at han har noe i mot kristne eller at han har noen fordommer. Han har tidligere vært del av et religiøst fellesskap fordi en tidligere kamerat som var med i pinsemenigheten fikk han med på det. Som han sier så hadde han lyst til å tro på evig liv, han hadde lyst til å tro at døden ikke var enden, men han har ikke fått det til. Han var med kameraten til en kristen campingplass på Sørlandet der han opplevde at folk talte i tunger. Dette virket bare komisk på han, så han begynte å le. Samtidig som at han ble litt skremt når voksne folk kunne oppføre seg som om de var tre år og like vel så påvirket de folk slik at de ikke tenkte selv. Han sammenlignet dette med den hjernevaskingen Hitler stod for som fikk folk til tro at det han sa var det eneste rette og at de handlet deretter. Selv mener han at årsaken til at han ikke har klart å tro har noe med oppdragelsen å gjøre og særlig realismen til faren. Han har fremdeles religiøse venner, men oppsøker ikke miljøet. Når jeg spør han om han tror på gjenferd, så svarer han blankt nei til det. Han har diskutert med folk som tror, og han hadde synes det hadde vært kult å tro på det, men igjen så får han det ikke til.

Når det gjelder meningen med livet, så sier han at det er noe han har tenkt på flere ganger. Allerede i 4. eller 5. klasse ble foreldrene overrasket over at han begynte å filosofere over hvorfor foreldrene måtte gå på jobb for å tjene penger når de likevel skulle dø og da kunne de ikke ta pengene med seg. Meningen med livet er å trives med noe og å bidra positivt til sivilisasjonen. Altså litt egoisme med et snev av empati, som han selv uttrykker det. De neste skal ha det godt i tillegg til deg selv. Når jeg spør han hva han mener han kan bidra positivt med, så svarer han: ta vare på jorda, bygge et hus, lage nye lover, melde deg inn i en eller annen organisasjon og bruke stillingen din i samfunnet til å bidra positivt.

Jeg spurte han også om hvilke fellesskap han var knyttet til og om medievanene hans. Han er nå ikke medlem av noen organisasjon, men var medlem av speideren og idrettslaget da han var yngre. Han har drevet en del med klatring, men føler ikke at tiden strekker til. Nå er han stort sett med venner, gjør lekser og leser på prøver når han ikke arbeider på matvarebutikk opp mot 50 timer i måneden. Når jeg ber han utdype dette med venner, så skiller han mellom venner og bekjente. Han har fem nære venner, men i enkelte sammenhenger kan de være en gjeng på mellom 10 og 20 stykker i fødselsdager, fester og når de spiller badminton i idrettshallen. Mange av disse var ikke folk han hadde tatt kontakt med for å se en film sammen eller lignende. Han har ingen venner som han bare kommuniserer med via sosiale medier, slik han vet at andre har. Han mener at noe legger lista veldig lavt for hvem de regner som venner. Han kommuniserer med vennene sine via mobiltelefonen og facebook. Det er den måten de lager avtaler og det brukes til småkommunikasjon, som han sier. Venner er viktig for han fordi det av og til er kjedelig å se en film alene. Det er kjekt å dele opplevelser med noen og følelsen av å være i et fellesskap er viktig.

De mediene han bruker mest er PC, internett, TV og mobiltelefonen. Dette bruker han etter behov. Han har ikke det han karakteriserer som tvangstanker rundt dette med sosiale medier, som han mener andre har. Han *må* ingenting og er ikke avhengig av å vite hva som skjer på facebook til enhver tid. Han mener at mediebruken hans ikke går utover andre ting. Mediene brukes mest til underholdning, men også til tilegnelse av kunnskap. Han er veldig opptatt av historie og ser ofte filmer som kan gi han historiske kunnskaper. Han ser allslags filmer og TV-serier og flyter ikke med strømmen og ser på mye som ingen andre ser på, men sammen med

venner så kan han se på amerikanske actionfilmer. Han blir påvirket av det han ser på, for eksempel så kan han se på Dr. House og få lyst til å bli lege, men det er bare kortvarig. Han mener at han påvirker mer det han velger å se på enn det påvirker han. Han spiller litt spill på Play Station 3 og da ofte spill med et historisk tilsnitt, men han er ikke særlig aktiv i forhold til mange andre. Han er ikke avhengig av noen spill. Det går litt opp og ned i perioder hvor mye og hva han spiller.

Penger får han gjennom jobb. De pengene bruker han mest på bil som bensin og bompenger. Noe går til materielle goder som filmer og spill og mobiltelefon, men for å få råd til det så må han spare først. Det han får av foreldrene er noen klær som han trenger og så får han dekket regningen på mobiltelefonen. Resten må han betale selv.

4.8.5 Sammenfatning respondentintervjuer

Er dette beskrivelser av ungdom der identiteten og identitetsdannelsen deres er krisetruet? Det kommer an på hvilket perspektiv en tar. Hvis en ser på identiteten som stabil og konstant slik Krogseth gjør, så fører pluralismen til at identiteten blir krisetruet siden kontinuitet er et kriterium for å danne identitet, og pluralismen skaper det motsatte. Dersom en velger å ta sosialkonstruktivistens Gergen sitt perspektiv der identiteten blir sett på som noe som er under stadig forandring, gir pluralismen frihet, muligheter og menneskene har potensiale til å leve livene slik de vil. Hvem som har "rett" skal jeg forsøke å svare i avslutningen på bakgrunn av teorikapitlet og de funnene jeg har gjort i mitt materiale.

5.0 DRØFTING AV FUNN I FORHOLD TIL TEORIKAPITLET

Hvordan danner så ungdom identitet og hvilke utfordringer møter de når de danner identitet i et pluralistisk samfunn? Er identiteten krisetruet, eller er det slik at når kulturen blir pluralistisk så blir identiteten det også? Informasjonen jeg har fått i møte med mitt noe begrensede utvalg av informanter, er kanskje ikke nok til å trekke noen endelige konklusjoner når jeg nå skal forsøke å svare på disse problemstillingene. Men jeg kan si noe om hvilke tendenser jeg mener å finne i informantbesvarelsene der jeg spurte dem om noen av utfordringene de møter, nemlig om hvilke fellesskap

de er knyttet til, medievaner, hvilke forventninger de har til framtiden og forholdet de har til religion og tro.

5.1 Sammenfattende analyse

Slik jeg har gjort rede for (jf. kp.3.3), skaper pluralisering, differensiering og individualisering i følge Krogseth, utfordringer for ungdom når de danner identitet gjennom økt foranderlighet og mangfold. Differensieringen skaper et oppsplittet samfunn som virker oppsmuldrende og fragmenterende for identitetsdannelsen. Individualiseringen skjerper det individuelle ansvaret og skaper flere individuelle valg. Ungdommen søker derfor enhet og helhet gjennom en kompenserende dedifferensierings- og de-individualiseringprosess, blant annet ved å søke ulike interessegrupper og fellesskap. Individualiseringen kan føre til en fellesskapslengsel og en søken etter sammenbindende fellesskapsritualer. Krogseth mener at dette fører til en de-individualisering som gjør at ungdommen enten knytter seg til fellesskap som forplikter religiøst og sosial og som omfatter hele livet, eller til noe friere som bare involverer noen sider av individet, som for eksempel en livsstil som trening og kroppsdyrking eller friluftsliv. Når de tradisjonelle fellesskapene har brutt sammen, søker individet nye forpliktende fellesskap. Erikson legger også vekt på betydningen av det sosiale miljøet for utviklingen av identitet. Dette var bakgrunnen for at jeg har vært opptatt av hvilke fellesskap informantene mine søker i identitetsdannelsen for å bli sett. Søker de fellesskap som omfatter hele livet eller noe friere som bare omfatter deler av livet?

Slik vi har sett (jf. kp.4.3), så er de ulike fellesskapene som er viktige for dem blant annet arbeid, trening og det å være medlem av et politisk parti. Alle disse fellesskapene omfatter bare deler av livet. Bare tre av informantene mine søkte kristne fellesskap som er et fellesskap som omfatter hele livet. Noen informanter var også opptatt av viktigheten av å ha en familie.

Som jeg har vært inne på tidligere (jf. kp.4.3.2), kan det se ut som om at det fellesskapet som ser ut til å omfatte hele livet og som kanskje kan være den nye "store fortellingen", er venner. Omtrent alle informantene mine som svarte på oppgave 1, og noen på oppgave 2, understreker viktigheten av å ha venner. Vennegjengen, treningskamerater, fritidskamerater, skolekamerater, guttegjeng,

jentegjengen, barndomsvenner og vennekretsen er begreper som ble brukt. Dette er fellesskap av likesinnede som de søker for å bli sett, som beskytter dem mot nedbrytende påvirkning og som understøtter deres verdier. Venner er viktige for dem fordi det er kjekt å dele opplevelser med noen, og følelsen av å være i et fellesskap er viktig. Det er viktig å ha venner som en kan snakke med og som hjelper og støtter, og det ville vært ensomt å være helt alene. Eller slik som Elin skriver (jf. kp.4.3.1), så er venner viktige fordi de er med på å forme oss som mennesker. En får tilfredsstilt behov som "trygghet, samhörighet, anerkjennelse og selvrealisering. Man opplever å være del av noe større enn en selv og kan opparbeide sterke bånd til andre mennesker" (Elin).

Venner er svært viktig for identitetsdannelsen og de finner bekreftelse på hvem de er i ulike vennsksapsrelasjoner. Venner, jentegjengen, guttegjengen, treningskamerater som tidligere nevnt, kan se ut til å fungere integrerende. De finner sin sosiale forankring og gruppetilhörighet i vennskapet som da fungerer som kompenserende krisebehandling av det som Krogseth omtaler som en flytende, fragmentarisk og flimmeraktig identitet, og blir hellig for dem.

Men det går an å argumentere mot venner som den nye "store fortellingen". I tekstene til informantene mine er vennebegrepet et veldig utvidet og stort begrep som omfatter alle de omgås, mens i respondentintervjuene (jf. kp.4.8.1 og 4.8.4), kom det fram at det skilles mellom venner og bekjente, slik Elin og Reidar gjør. Det kan virke som om at bekjente trener de med, fester med og arbeider med, mens venner betror de seg til. Når de trener, er de sammen med treningskamerater. Når de er på arbeid, er kollegene viktige. Når de fester, er de sammen med en vennegjeng, men dette er bare bekjente. Venner er ofte de vennene de har hatt lengst, og barndomsvenner er et uttrykk som blir brukt om disse vennene. Fra til 3-4 og opp til åtte er tall som blir oppgitt i intervjuene, når de snakker om venner. Venner er de som en kan stole på, som viser tillitt og som de kan ringe til hvis det er noe. De omgås mange, men det kan virke som om de fleste regnes som bekjente, ikke venner fordi de ikke forteller alt til dem. Det faktum at det ser ut til at flere av informantene mine ser ut til å være knyttet til ulike fellesskap som ser ut til å omfatte bare deler av livet, og dette skillet mellom venner og bekjente som dukket opp i respondentintervjuene, kan tale for at "den store fortellingen" har brutt sammen, og at

vennefellesskapene blir til små fortellinger, mikrofortellinger. Dette støtter det Brunstad er inne på at "den store fortellingen" blir noe enkeltmennesket kan plukke fra. Menneskene kan sette sammen sin egen store fortelling. Ungdommen søker ulike fellesskap for å bli sett som trening, politisk virksomhet og arbeid, der disse fellesskapene understøtter ulike verdier hos dem. Dette kan da kanskje bidra, som Krogseth mener, til at identiteten er krisetruet.

Krogseth mener at en av hovedårsakene til identitetsforvirringen blant dagens unge, er det radikalt nye ved massemediene (jf. kp.3.3.4). Identiteten preges av diskontinuitet og differensiering fordi den preges av flimmereffekten som blant annet mediene gir, og som ungdommen lever i. Krogseth stiller spørsmål, på bakgrunn av G. Thomas' teori fra 1983, om TV og mediene kan ha en integrerende rolle i identitetsdannelsen. På grunn av pluraliseringen, differensieringen og individualiseringen, skjer det nye enhetstendenser som integrasjon. Spørsmålet er om media, særlig TV, kan ha en brobyggende helhetsfunksjon for samfunnet ved å tilføre samfunnet felles symboler, ritualer, helteskikkelser og myter. Fungerer mediene integrerende for samfunnet og dermed identitetsgivende?

De viktigste mediene for informantene mine er datamaskinen, mobiltelefonen, internett og facebook. Disse går litt om hverandre for både datamaskinen og telefonen har internetttilgang og kan derfor brukes til å sjekke facebook. TV-en er det få informanter som nevner som viktig for dem, og noen skriver sågar at de ikke ser på TV. Det kan derfor se ut som at TV-en har mistet sin integrerende funksjon, om den noen gang har hatt det. De velger heller å følge med på TV-serier på internett der utvalget er stort. Da jeg spurte i respondentintervjuene hva de så på, så var det ingen svar som var like, de tar ikke de samme valgene. Ulike valg gir ulike symboler, ritualer, helteskikkelser og myter.

Datamaskinen og tilgangen til internett kan se ut til å fungere integrerende fordi de der har tilgang til sosiale medier som facebook som alle skriver om som et av de viktigste mediene de bruker. Der følger de med på hva andre venner holder på med, oppdaterer statusen sin, legger ut bilder og ser på andres bilder fra turer og leser om hva venner gjorde i helga. Et viktig poeng med facebook er at det ofte er der de får

vite hva som skjer og de gjør avtaler om å møtes. Mobiltelefonene har den samme funksjonen og er også et viktig medium for mine informanter.

Datamaskinen kan også fungere differensierende fordi de har tilgang til internett der en kan finne et utall TV-serier, filmer og ulike blogger og lignende som gir informantene mine et utall av valgmuligheter. Da jeg spurte i respondentintervjuene om hva de ser på, kommer det fram at de ikke velger det samme. Noen ser på vampyrserier, andre på historiske filmer. I tekstene til informantene kom det fram at noen leser blogger om moter, andre om trening.

Massemediene blir som Krogseth peker på, en produsent av stadig nye fortellinger som ungdommen kan koble seg opp mot, en arena som ungdommen kan plukke små fortellinger fra. Mediene har siden G. Thomas skreiv om dette i 1983, også blitt mer pluralistiske og har gitt ungdommene et mylder av valgmuligheter og har derfor skapt nye utfordringer i identitetsdannelsen som kan være med på å bidra til at identiteten er krisetruet.

Krogseth mener (jf. kp.3.3.5), at kontinuitet er et viktig kriterium for å danne identitet, men et samfunn preget av pluralisering, differensiering og individualisering fører til diskontinuitet. Idem-identiteten er i ferd med å forsvinne på grunn av manglende kontinuitet og det medfører identitetskrise. Tidsbegrepet blir (jf. kp.3.5) øyeblikksfokuserert og syklisk. Tiden er sekulær, individualisert og privatisert. Presset på individet øker fordi fremtiden blir deres eget ansvar. Dette mener Krogseth, fører til at fremtiden blir skremmende og uforståelig, en frykt for langsiktige forpliktelser og en øyeblikksfokusering.

Vi har sett (jf. kp.4.5) at tre av mine informanter uttrykte usikkerhet for fremtiden på grunn av problemer knyttet til familien og valg av utdanning. Åtte ser relativt lyst på fremtiden og uttrykker en næroptimisme. Fem av informantene mine ser for seg at de skal få familie en dag. Ellers så er de opptatt av å reise, oppleve ting, å få oppfylt drømmene sine og holde seg friske. De fleste vet hva de skal studere videre, og de ønsker å få en jobb de trives med. Den lille usikkerheten som finnes, bunner i om de virkelig finner drømmejobben. Med andre ord så er dette med at fremtiden er skremmende og uforståelig ikke fremtredende i mitt materiale. Ipse-identiteten ser

ikke ut til å være truet eller å ha brutt sammen. De lager sin egen fortelling som består av jobb, utdanning og familie.

Ingen av informantene mine er spesielt opptatt av verdens fremtid. Selv i respondentintervjuene (jf. kp.4.8) da jeg spurte direkte om de var noe med verdens fremtid som skremte dem, så kom det ingen klare svar. Anne sier etter mye hinting og lirking fra meg, at dette med klimaet og vannet som stiger skremmer henne litt, men det angår ikke henne så hun tenker ikke på det. Reidar peker også på dette med klimaendringer som litt skremmende, selv om det ikke plager han nevneverdig. Elin mener innvandringen er mest skremmende, og da tenker hun særlig på muslimer som har som mål å ta over verden og innføre Sharia-lover. Hun nevner også krig. Ellers i materialet mitt, så finner jeg ingen spenning mellom næroptimisme og fjernpessimisme slik Brunstad gjør i sitt materiale. Det er med andre ord lite å finne av den kollektive idem-identiteten i mitt materiale. Den enkeltes fremtid er ikke lenger knyttet til kollektivets fremtid. Den store fortellingen ser ut til å være fraværende, og dette kan være med å bidra til at identiteten er krisetruet fordi det er bare ipse-identiteten igjen til å reflektere over "hvem jeg er" over tid.

Dette med øyeblikksfokuseringen kan jeg til dels være enig i. Rebekka er et eksempel på dette, og hun er representativ for mange elever i den videregående skolen. Hun synes fremtiden er problematisk fordi hun ikke vet hva hun vil bli. I stedet for å finne ut av det, sluntrer hun unna og lar være å møte på skolen og til prøver. Hun vet at det ikke er så smart og at dette kan få store konsekvenser fordi det kan resultere i at hun ikke får vitnemål, og derfor har hun tatt seg kraftig sammen. Det er ikke tilfellet for andre igjen. På grunn av høyt fravær og manglende vurderingsgrunnlag for lærerne til å sette karakterer, så blir det vanskelig å ta seg inn igjen og flere ender uten godkjent vitnemål eller med å droppe ut av videregående. Denne øyeblikksfokuseringen kan også være med å bidra til at identiteten er krisetruet.

Både Krogseth, Gergen og Brunstad som (jf. kp3.5.4) mener å se tendensene til et fornyet engasjement i religiøse anskuelser. Sekulariseringen og pluraliseringen har ført til fravær av stabile strukturer og at ungdommen danner identitet uten hjelp fra tidligere tradisjoner. Dette fører til mangel på kontinuitet i identitetsdannelsen som

igjen fører til dedifferensiering i form av resakralisering. Andre ting har blitt sakrale. Krogseth mener at det har skjedd en selvsakralisering der blant annet fest, sport og kroppsdyrkelse kan bli viktig for ungdommen. Gergen peker på at det pluralistiske samfunnet har gitt oss en religiøs markeds plass der individet selv kan velge hvilke elementer livssynet deres skal bestå av. De ulike religionene har blitt likestilte og utsatt for fri konkurranse. Dette fører til nyreligiøsitet som Brunstad gir eksempler på som New Age, satanisme og okkultisme.

Jeg finner ingen tegn til resakralisering og fornyet religiøst engasjement i form av for eksempel, nyreligiøsitet hos mine informanter. Det ser ikke ut til at de foretar en dedifferensiering på det indre planet i form av en privat blandingsreligiøsitet der de henter elementer fra ulike religioner for å demme opp for differensieringen på det ytre planet for å skape enhet og helhet for seg selv, slik Krogseth skriver om. At noen synes at gjenfødelse høres spennende ut og at de kanskje tror på gjenferd, kan neppe forsvare at de har en privat blandingsreligion som skaper enhet og helhet for dem selv. Jeg ser heller ingen tegn til kroppsdyrkelse, selv om flere nevner trening som en viktig fritidsaktivitet. Motivet som blir gitt for å trene går mest på de sosiale planet. Hvis andre ting har blitt sakrale, så må det være viktigheten av det å ha venner og eventuelt familie.

Religion og kristendommen som den store fortellingen har mistet sin identitetsbyggende rolle for de aller fleste av mine informanter (jf. kp.4.6). Bare tre av i alt 23 informanter omtalte seg selv som kristne. Bare noen få av dem som svarte på oppgave 2 som handlet blant annet om religion og tro, stilte seg positive til religion, men ikke til kristendommen. Flertallet stilte seg avvisende til religion. Engedal mener at dette kan by på særskilte problemer i identitetsdannelsen. Uten religion blir identiteten en vare du kan kjøpe, som for eksempel moteriktige varer og kroppsdesign. Uten troen på Gud vil personligheten kunne spore av og gå på tomgang i materialismen, konsumet og entertainment-kulturens labyrinter, som han uttrykker det. Vi blir gjerrige og selvopptatte og lider av resignasjon og kjedsomhet. Prosesser som utvikler bærekraftig identitet trues.

Hva meningen med livet er, var som vi har sett (jf. kp.4.6.2), et vanskelig spørsmål å svare på for mine informanter. Noen svarte ikke på det i det hele tatt, mens det svaret

som gikk igjen hos flere var å gjøre det beste ut av det her og nå og å få oppfylt drømmene sine. Jeg spurte også om dette i respondentintervjuene og opplevde at det var like vanskelig for Anne (jf. kp.4.8.1) som er kristen å svare på dette, som det var for Reidar, Elin og Rebekka. Det eneste Anne kom opp med var at det var viktig å gjøre gode handlinger. Elin og Rebekka nevnte begge to dette med å gjøre det beste ut av livet her og nå, mens Reidar mente at det var viktig å trives selv samtidig som man bidrar positivt til sivilisasjonen. Verken Rebekka, Elin eller Reidar tror det finnes et liv etter døden. For Anne sitt vedkommende så synes jeg det var litt påfallende at hele svaret hennes på spørsmålet om dette kom til å dreie seg om gjenferd. Først etter flere oppfølgingsspørsmål fra min side, så svarte hun at det kan tenkes at hun traff Jesus igjen etter at hun døde. Av de fire jeg intervjuet, så var det Anne som virket minst reflektert. Hun har alltid trodd og egentlig ikke tenkt så veldig mye over hva hun tror på og hvorfor. De andre tre som stiller seg avvisende til religion, framstår som mer reflekterte og det var lettere for dem å svare og begrunne meningene sine. De vet hva de står for og hvorfor. Hvis Engedals teori stemmer, burde det ikke da vært enklere for Anne å svare på disse spørsmålene? I følge Engedal (jf. kp.4.6), så burde personlighetsutviklingene til Elin, Reidar og Rebekka ha sporet av og gå på tomgang og de burde være ute av stand til å utvikle en bærekraftig identitet. Hvis en ser på resultatet av intervjuene med disse tre (jf. kp.4.8.2, 4.8.3 og 4.8.4), virker det som om dette er en beskrivelse av ungdom som går på tomgang og som er ute av stand til å utvikle en bærekraftig identitet?

På bakgrunn av det Engedal mener, at ungdommen i dag er fanget i materialismen og konsumet, spurte jeg i intervjuene om hvor de fikk penger fra og hva de brukte dem til. Alle fire jobber og er avhengig av pengene de får derfra. Alle fire får også penger av foreldrene sine. Både Anne, Elin og Reidar sparer for å få råd til det de har lyst på og mener selv at de ikke bruker pengene til tull og tøys. Mye av pengene går til bruk av bil. Rebekka har aldri spart og sier selv at hun har godt med penger og at hun bruker opp alt hun har på snus, klær, sminke og sko.

Er informantene mine gjerrige, selvopptatte og dyrker seg selv? Kanskje. De er stort sett opptatt av seg og sitt, sine venner og familie og bekymringene er stort sett knyttet om hva de skal utdanne seg til, om de får drømmejobben og om de får oppfylt drømmene sine. Hvis verden utenfor virker fragmentarisk og uoversiktlig, så velger

de å ignorere den og heller konsentrere seg om seg selv og deres nærmeste. Dette kan kanskje tyde på at den kollektive idem-identiteten har brutt sammen, og kan være med på at identiteten er krisetruet.

5.2 Er identiteten krisetruet?

Hvis vi er enig i Krogseths premisser for identitetsdannelsen, så har vi sett at det er flere argumenter som taler for at identiteten og identitetsdannelsen er krisetruede størrelser i en pluralistisk tid. Krogseth mener at ungdommen møter større utfordringer i identitetsdannelsen i dagens pluralistiske samfunn siden identitetens hovedkriterier er kontinuitet, integrasjon og individualitet, mens pluraliseringen, differensieringen og individualiseringen vi finner i dagens samfunn skaper det motsatte. Han mener Gergen uttrykker en uforisk lovprisning av frigjøring og mangfold. Målsetningen til Krogseth er å vise forbindelsen mellom pluralisering, differensiering og individualisering på det "ytre" samfunnsmessige plan og pluralisering på det "indre" planet. For Krogseth er pluralismen et betingende bakgrunnsbilde for identiteten. Pluralismen skaper et mangfold av stemmer og virkeligheter som gjør ungdommen øre på grunn av de ubegrensede mulighetene og valgene de står overfor. Individet får flere valgalternativer av livssyn, livsmåter og verdier. Pluralismen fungerer lett anomisk, oppløsende og fragmenterende. Dette fører til større ansvar og flere valg, noe som skaper utfordringer når ungdommen skal danne identitet og medfører at identiteten er krisetruet. Mine funn i informantenes tekster og i respondentintervjuene kan være med å underbygge dette. Informantene søker ulike felleskap som dekker ulike behov hos dem og understøtter ulike verdier. Mediene skaper stadig nye fortellinger som ungdommen kan knytte seg til og plukke fra. Selv om de fleste ser lyst på framtiden, så er den enkeltes framtid er ikke lenger knyttet til kollektivets framtid og det lite å finne av den kollektive idem-identiteten i mitt materiale. Religion og kristendommen som den store fortellingen har mistet sin identitetsbyggende rolle for de aller fleste av mine informanter

Det går an å ha et annet perspektiv på dette. Krogseths standpunkt forutsetter at pluralisme fører til relativisme, men som Skeie mener (jf. kp.3.1.1), så trenger ikke en pluralistisk kultur å bli relativistisk. Man kan innta absolutte standpunkter i etiske og religiøse spørsmål uten å undergrave mangfoldet. En måte å møte pluralismen på er å innta metaposisjonen perspektivpluralisme som betyr at vi bør forsøke å ta andres

perspektiv og på den måten forstå og respektere andres verdier og posisjoner, slik Gravem mener. Hvis en tar dette perspektivet, så unngår en det jeg mener er et uheldig syn på pluraliseringen, siden den er kommet for å bli, det går ikke an å stoppe den. Det går ikke an å sette inn begrensende korrektiv fra samfunnets side som kan forsvare etisk fordi menneskerettighetene støtter pluraliseringen. Gergen peker på friheten, mulighetene og potensialene menneskene får. Mangfoldet er et uttrykk for at menneskene er frie til å leve livene sine som de vil og gjør at enkeltindividene kan bestemme selv hva et godt liv er. Dette er en framgang sammenlignet med tidligere tider.

Krogseths standpunkt forutsetter også at en ser på identitet som en indre personlighetskjerne som er stabil og konstant der hovedkriteriene er kontinuitet, integrasjon og individualitet. Dette stemmer overens med slik Imsen definerer identitet (jf. kp.3.2): "Identitet er en følelse av tilhørighet i forhold til fortid, nåtid og framtid. Identitet innebærer å ha en stabil og trygg selvoppfatning og å være seg bevisst sin sosiale forankring" (Imsen 2005, s. 433). Krogseth kritiserer sosialkonstruktivismen som ser på identiteten som selvskapt i interaksjon med omgivelsene. Den er sosialt konstruert og skiftende. Slik Gergen uttrykker det, så er identiteten under stadig forandring, den omformes og ledes i nye retninger, mens man beveger seg gjennom et hav av stadig skiftende relasjoner. Spørsmålet om "Hvem er jeg?" er knyttet til et hav av muligheter. Individet har ikke en indre kjerne, men skaper personlig identitet i relasjoner. Personlig identitet kan derfor ikke framstå som noe fast og urokkelig og personene opplever seg selv som mange selver som lever hvert sitt liv, noe som oppleves frigjørende. Dette stemmer overens med slik Skeie forklarer identitet (jf. kp.3.2): " Identitet kan på mange måter sies å handle om våre måter å tre fram på, presentere oss, eller nettopp identifisere oss" (Skeie 2001, s. 22). Identitet er ikke noe fast og stabilt, men noe man "finner opp" i forhold til referanser som blant annet gruppetilhørighet, familie, livsfase, idealer og tro (Skeie 2001, s. 23).

Krogseths perspektiv medfører at identiteten er krisetruet og sosialkonstruktivismens medfører at den ikke er det, så hvem har rett? For å finne ut dette, må vi gå tilbake til materialet mitt. Jeg har pekt på utfordringene ungdommene møter i identitetsdannelsen, men er disse utfordringene nok til å si at identiteten er

krisetruet? Vi har sett at informantene mine søker ulike fellesskap for å bli sett og de går inn og ut av disse fellesskapene som underbygger ulike verdier hos dem. Men det store altoverskyggende fellesskapet de søker, er venner. Selv om de skiller mellom venner som de er fortrolige med, og bekjente som de møter i ulike sosiale sammenhenger som trening og jobb, så er vennene en stabil og konstant faktor i deres liv. Når de nå skal studere videre og noen skal flytte hjemmefra, så er en av de bekymringene de har om de fortsatt får beholde vennene sine eller om de kommer til få nye. For meg virker det som Gergen skriver, at disse vennefellesskapene av likesinnede kan utvikle motstand mot pluralismens relativisme og beskytte mot nedbrytende påvirkninger.

Når det gjelder medievanene, så ser vi at sosiale nettverk som facebook brukes til å opprettholde kontakten med venner og få nye bekjente. Mobiltelefonene omtales også som et bindeledd mellom mennesker og er viktig for å opprettholde fellesskapet med dem. Datamaskinen, internett og sosiale medier gjør at de kommer i kontakt med likesinnede og fungerer dermed integrerende. Mediene danner ikke felles helter, myter og symboler lenger fordi en kan velge selv hva en vil se av filmer og TV-serier og hvis en velger å stille seg positiv til pluraliteten, så er dette bra fordi menneskene er frie til å leve livene slik de vil. De fleste av informantene mine ser lyst på framtiden. Den usikkerheten som uttrykkes er knyttet til venner, til valg av utdanning og jobb.

Religion og kristendom har mistet sin identitetsbyggende rolle for de fleste av mine informanter og fungerer ikke lenger som "den store fortellingen". Nå blir det for mye å gå grundig inn på her, men det er blitt stilt spørsmål om denne store fortellingen noensinne har eksistert. Folk har dannet bærekraftig identitet uten denne fortellingen i tidligere tider også. Hverken Rebekka, Elin eller Reidar er kristne. Rebekka og Elin har tidligere omtalt seg selv som kristne fordi de er vokst opp i kristne hjem, men har tatt avstand fra kristendommen og funnet meningen med livet andre steder. De har dannet seg en identitet der venner, familie, kolleger, FpU, trening og håpet om å få oppfylt drømmene sine en gang i framtiden, er viktig for dem. Reidar har prøvd å tro, som han uttrykker det, men ikke fått det til fordi han er for realistisk. Han stiller seg avvisende til troen, men er likevel den som har de mest gjennomtenkte og reflekterte svarene på mine spørsmål i respondentintervjuet.

Informantene mine har ikke opplevd annet enn pluralisme og siden det ikke går an å stoppe den, så har de lært seg å leve med den. Hvis vi hadde spurt disse ungdommene om identiteten deres er krisetruet, så tror jeg ikke de hadde forstått spørsmålet. For meg virker det som siden pluralismen er normaltstanden til informantene mine, så har de lært å navigere i alle valgmulighetene de har, noe som jeg mener kan være med på å underbygge at de danner en integrert plural identitet.

5.3 Integrert plural identitet?

Et annet perspektiv på identitetsdannelsen i stedet for å tenke på identiteten som krisetruet, er om ungdommen utvikler en integrert plural identitet. Østberg mener (jf. kp.3.6) at det går an at identiteten er plural, det vil si at man kan presentere seg selv på ulike måter, eller hente ulike sider av seg selv, avhengig av situasjon, men samtidig så kan selvfølelsen være integrert. Gergen mener at personlig identitet ikke kan framstå som fast og urokkelig. Personen opplever seg selv som mange selver som lever hvert sitt liv. Han mener at pluralismen kan ha en frigjørende virkning på selvet. I mitt materiale synes jeg å se en tendens til at dette kan være riktig på grunn av vektleggingen av dette med venner. Ungdommen i dag har mange venner og disse vennene dekker ulike behov hos dem. De presenterer seg selv avhengig av situasjonen, men fremstår for meg likevel som helhetlige personligheter. Anne er et godt eksempel på dette (jf. kp.4.7). Alle fellesskapene hun er knyttet til understøtter ulike verdier, men er like viktig for henne.

Er det mulig å beholde en kontinuerlig og stabil identitet i et pluralistisk samfunn? Kanskje ikke. Jeg mener at en kanskje heller kan snakke om at ungdommen i dag utvikler mange identiteter noe som kan innebære at alle finner sin plass, finner ut hva man kan gjøre og ikke, og skaper en integrert personlighet i alt mangfoldet. Samfunnet er i endring og det gir rom for frustrasjon og utrygghet, men også rom for vekst, nyskapning og nye muligheter. Det er mulig å føle tilhørighet i ulike fellesskap og samtidig føle seg som en helstøpt person. Identitet innebærer å ha en stabil og trygg selvoppfatning og en bevissthet rundt sin sosiale forankring, noe jeg opplever at de aller fleste av informantene mine har. Selv om identiteten er i forandring, så behøver ikke det å bety at den er krisetruet.

6.0 AVSLUTTENDE BETRAKTNINGER

Jeg stiller meg positiv til pluraliteten og mener at det religiøse og etiske mangfoldet er et uttrykk for at mennesket er frie til å leve livene sine som de vil. Mangfoldet gjør at det enkelte individet selv kan bestemme hva et godt liv kan være, slik jeg opplever at mine informanter gjør. De lever i en tid der de står overfor et mylder av valgmuligheter når det gjelder utdanning, hvilke og hvordan ulike sosiale medier skal brukes, hvilke filmer og TV-serier de skal se på, hvilke spill de skal spille, hvilke venner de skal gjøre hva med og hvilket livssyn de skal ha. De tar sine egne valg, noen påvirket av valg venner eller foreldre tar. Andre valg er nok påvirket av massemediene, selv om mine informanter ikke vil innrømme det og mener at det er heller de som velger hvilke medier de vil benytte seg av. De velger selv hvilken utdanning de vil ta, hva de skal tro på og hvilke verdier som er viktig for dem. Pluraliteten fører med seg utfordringer og problemer, men løsningen er ikke å begrense den, men å fremholde den som et verdifullt ideal som fører til at det enkelte individet kan bestemme selv hva et godt liv kan være. For eksempel å utdanne seg slik at en kan finne en god jobb der en kan tjene gode penger som en trives i, reiser, danne familie, finne drømmehuset og drømmebilen. Pluralismen er kommet for å bli og det går ikke an å begrense den på en måte som kan forsvares etisk fordi menneskerettighetene støtter resultatet av pluraliseringen, nemlig det at menneskene er frie til å leve livene som de vil. Men det betyr ikke at pluralismen bare har positive sider, noe jeg opplever i mitt daglige arbeid i den videregående skolen.

Gergen modifierer seg litt i innledningen til 2001- utgaven av boka si og peker på en rekke problemstillinger som han ikke forutså i første utgaven, som for eksempel dette med at PC-en har tilført en ytterligere integrasjon av menneske og maskin. Å resonnerer og å huske godt er ikke viktig lenger (jf. kp.4.4). Ungdommen i dag er oppvokst med datamaskinen omtrent som en forlengelse av armene, en ekstra kroppsdel. I mitt yrke ser jeg at synet på det å ha kunnskaper om et emne har forandret seg. Så lenge elevene vet hvor informasjonen er å finne på datamaskinen, så kan de stoffet. På norskeksamen i 3. klasse på videregående skole er alle hjelpemidler tillatt, unntatt internetttilgang. Det betyr at de kan proppe PC-en full med informasjon som de kan hente fram på eksamen, å pugge noe blir unødvendig. I tillegg er PC-en en forstyrrende faktor i undervisningen. Elevene er konstant koblet på internett og har hele tiden ubegrenset tilgang til for eksempel facebook som vi har

sett er et viktig medium. Fristelsen blir veldig stor for mange i timene til bare å sjekke statusen sin eller oppdatere den, eller chatte med andre medelever i timene. For oss som har opptil 30 elever i klassen, sier det seg selv at det er umulig å kontrollere at alle elevene holder seg unna facebook til enhver tid. Jeg ser også en tendens til at ungdommen velger vekk nyheter, dokumentarer og andre lærerike programmer. De velger heller TV-serier og filmer som gir minst mulig motstand og som understøtter deres verdier. De får ikke utvidet horisonten, noe som begrenser evnen deres til refleksjon og å sette ting inn i et større perspektiv. Dette i kombinasjon med at det ikke er like viktig å pugge kunnskap lenger, er utfordrende for lærerne i den videregående skolen.

En annen refleksjon jeg har gjort meg er hva datamaskinen har gjort med det sosiale samværet. I kantina på skolen jeg arbeider, observerte jeg en dag den 1. klassen jeg har i norsk. De hadde fritime og satt omtrent hele gjengen rundt samme bordet, alle med hver sin datamaskin. Det var ingen som snakket sammen, det som ble sagt var over ryggen på hverandre når noen skulle vise en annen noe som de hadde funnet på internett. Ingen så på hverandre.

Begrepet individualisering er ambivalent (jf. kp.3.3.3). Det kan blant annet knyttets til frigjøring fra autoriteter og tvang, økt selvbestemmelse og muligheter for å forme sin egen identitet og tilværelse. Samtidig assosieres det med egoisme, ensomhet, fremmedgjøring, oppløsning av fellesskap og sosial og moralsk oppløsning. Denne ambivalensen synes jeg at jeg ser en klar tendens til i mitt materiale. Informantene mine er stort sett bare opptatt av seg selv og sitt nære miljø. Bare en av informantene mine uttrykker et ønske om å drive med humanitært arbeid, mens resten skriver bare om nære problemstillinger knyttet til dem selv. I respondentintervjuene der jeg spurte om hvordan de ser for seg framtiden til resten av verden, så peker de på ulike problemstillinger som krig og klimautfordringer, men siden dette ikke angår dem selv så er det ikke noe de tenker særlig på. Altså virker det ikke som om problemer på det ytre planet virker inn på dem og gir dem skyldfølelse, angst og nevroses slik Krogseth skriver om. De er klar over problemstillingene, men ignorerer dem fordi det ikke angår dem selv. Informantene mine nyter godt av individualiseringens frigjøring fra autoriteter og tvang, de bestemmer selv hva de vil gjøre med livet sitt og er med på å

forme sin egen identitet og tilværelse. Samtidig ser jeg altså en tendens til at ungdommen i dag kan bli litt selvopptatte.

Et annet spørsmål jeg har stilt meg er hvor pluralistisk det samfunnet mine informanter lever i er. Når Gergen kommer med eksempler på hva som kjennetegner pluralismen og kanskje også årsakene til denne pluralismen, så skriver han om advokater, filosofiprofessorer, rektorer, nevrologer og kunstnere som har forretningsforbindelser og reiser på forretningsreiser til Caracas og New York. Den ene dagen befinner de seg i Tyskland og tre dager senere i USA. De reiser på weekendopphold, sitter i telefonmøter, har ubegrenset adgang til datateknologi og møter gamle venner tilfeldig i Montreal. Og dette er i følge Gergen helt alminnelige begivenheter i nåtidens liv (Gergen 2000 s. 73). Gjelder pluralismens utfordringer for identitetsdannelsen bare for velutdannede mennesker som reiser mye og har god økonomi og bor i store byer? Jeg kan kanskje også føye til hvite mennesker i den vestlige verden? Jeg opplever at Gergen har et litt snevert perspektiv når han kommer med eksempler på hva som kjennetegner pluralismen, noe som fører til at det kan være grunn til å stille spørsmål for hvilken relevans hans betraktninger rundt identitetsdannelsen har for mine informanter som lever i en kommune med 40 000 innbyggere på Vestlandet et stykke fra nærmeste større by.

Et spørsmål jeg ser for meg kunne vært interessant å arbeide videre med er hvilken betydning venner har for identitetsdannelsen. Er betydningen av det å ha venner viktigere i dagens pluralistiske samfunn enn det var tidligere? Vennebegrepet ser ut for meg til å være et veldig stort og omfattende begrep og jeg lurer på hvem det er som blir regnet som venner og hvilken betydning sosiale medier har for å finne venner og å holde på dem. Hva gjør ungdommen i dag sammen med vennene sine?

7.0 KILDER

Brunstad, Paul Otto: *Ungdom og livstolkning. En studie av unge menneskers tro og forventninger*. Trondheim: Tapir forlag, 1998

Eriksen, Thomas Hylland (red.): "Identitet", *Flerkulturell forståelse*, Universitetsforlaget 2. utgave, 2. opplag, Oslo 2002

Gergen, Kenneth J.: *Det mættede selv. Identitetsdilemmaer i nutiden*. Dansk psykologisk forlag 1. utgave, 1. opplag 2006

Gravem, Peder: *KRL – et fag for alle? KRL-faget som svar på utfordringer i en flerkulturell enhetsskole*, Oplandske Bokforlag, Vallset 2004

Henriksen, Jan Olav (red.): "Gudserfaring og identitetsdannelse. Om sammenhenger mellom identitet og tro" av Leif Gunnar Engedal i *TRO. 13 essays om tro*, Kom forlag 2006

Henriksen, Jan Olav og Krogseth, Otto (red.): *Pluralisme og identitet. Kulturanalytiske perspektiver på nordiske nasjonalkirker i møte med religiøs og moralsk pluralisme*. Oslo: Gyldendal akademisk, 2001

Imsen, Gunn: *Elevens verden. Innføring i pedagogisk psykologi*, 4. utgave. Oslo: Universitetsforlaget, 2006

Skeie, Geir: "Pluralisme og identitet". *Religion og livssyn. Tidsskrift for Religionslærerforeningen i Norge*. Årgang 13, nr. 1, 2001.

Øia, Tormod: "Norsk ungdom – omfang av religiøse holdninger og praksis". *Religion og livssyn. Tidsskrift for religionslærerforeningen i Norge*. Årgang 22, nr. 2, 2010.

Østberg, Sissel: *Muslim i Norge, Religion og hverdagsliv blant unge norsk-pakistanere*, Universitetsforlaget, Oslo 2003

8.0 VEDLEGG

Vedlegg 1

INFORMASJON OM SPØRREUNDERSØKELSE FREDAG 16.12

Jeg holder på med en mastergrad knyttet til faget Religion og etikk om ungdom og identitet og i den forbindelse ønsker jeg å gjennomføre en undersøkelse i klassen deres fredag den 16.10.11. Dere kommer da til å svare på en av i alt to oppgaver som handler om ulike fellesskap dere er knyttet til på fritiden, medievanene deres, framtidsutsiktene deres og deres forhold til tro, meningen med livet, livet etter døden og et eventuelt forhold til Gud. Hvem som skal svare på hvilken oppgave blir helt tilfeldig utvalgt denne fredagen.

Svarene deres skal formes som en sammenhengende tekst og leveres inn på it's learning og jeg kommer derfor til å vite hvem som har svart hva. Det er fordi at når jeg har lest alle svarerne deres, så ønsker jeg å plukke ut ca. fire stykker til et dybdeintervju. Utdrag fra deres tekster kan komme til å bli sitert i min oppgave. Videre i prosessen kommer svarene deres til å bli totalt anonymisert med oppdikta navn.

Jeg stiller ingen krav til oppbygging og rettskriving i teksten deres, og den vil selvsagt ikke ha noen ting med vurderinger i norskfaget å gjøre. Jeg vil også presisere at det er frivillig å være med på undersøkelsen.

På forhånd takk for hjelpen.

Mvh Hege Broli Haga